

مروری بر سیاست های حمایتی گوشت مرغ

در کشورهای منتخب و تحلیلی بر فرآیند تنظیم بازار مرغ و تخم مرغ در سال های ۸۳-۱۳۷۳

مؤسسه پژوهش های برنامه ریزی و اقتصاد کشاورزی

گروه پژوهشی سیاست های حمایتی

تهیه کنندگان :

علیرضا جیران ، مهدی محمدیان ، الهه مهربانیان

مرداد ماه ۱۳۸۴

فهرست برگه

مروری بر سیاست‌های حمایتی گوشت مرغ در کشورهای منتخب و تحلیلی بر فرآیند تنظیم بازار مرغ و تخم مرغ در سال‌های ۸۳-۱۳۷۳ / تهیه‌کنندگان: علیرضا جیران ، مهدی محمدیان ، الهه مهربانیان. - تهران: وزارت جهادکشاورزی معاونت برنامه‌ریزی و اقتصادی، مؤسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی و اقتصادکشاورزی ، ۱۳۸۴ .
۵۹ ص . جدول . نمودار

نمایه ها :

بازاریابی / تخم مرغ / تولید / کشورهای جهان / قیمت ها / گوشت / مرغ / مصرف

مشخصات :

عنوان : مروری بر سیاست‌های حمایتی گوشت مرغ در کشورهای منتخب و تحلیلی بر فرآیند تنظیم بازار

مرغ و تخم مرغ در سال‌های ۸۳-۱۳۷۳

تهیه‌کنندگان : علیرضا جیران ، مهدی محمدیان ، الهه مهربانیان

طراحی روی جلد : طاهره نیری

سال انتشار : ۱۳۸۴

ناشر : مؤسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی و اقتصادکشاورزی - مدیریت امور پردازش و تنظیم یافته‌های تحقیقاتی

نشانی : خیابان حافظ - خیابان رودسر شرقی - پلاک ۹

<http://www.agri-peri.ir> E.mail: aperi@agri-peri.ir

تلفن : ۲۰ - ۸۸۸۰۰۴۱۷ - ۸۸۸۰۸۶۳۳ مستقیم

نمبر : ۸۸۸۹۶۶۶۰

پیشگفتار

در برنامه‌های توسعه بخش کشاورزی، دولت به منظور تامین پروتئین مورد نیاز کشور و دستیابی به سطح استانداردهای مطلوب غذایی اقدامات موثری را در جهت حمایت و ترغیب بخش خصوصی برای سرمایه‌گذاری در صنعت طیور به عمل آورده است. نرخ بالای بازدهی، باعث جذب سرمایه در این بخش شده و طی سال‌های ۱۳۸۲-۱۳۷۲ زمینه دستیابی به رشد مناسب در تولید فرآورده‌های این صنعت (۶/۱ درصد برای گوشت مرغ و ۳/۴ درصد برای تخم مرغ) را فراهم ساخته است، و انگیزه صاحبان سرمایه، برای سرمایه‌گذاری و ایجاد ظرفیت‌های جدید تولیدی در این بخش به شدت افزایش یافته است در حال حاضر برخلاف سایر زیربخش‌های کشاورزی سرمایه‌گذاری و ظرفیت‌های موجود در این صنعت بیش از نیاز فعلی کشور می‌باشد به طوری که دولت به منظور کنترل و جهت‌دهی سرمایه‌گذاری‌های جدید، محدودیت‌هایی را در برخی مناطق کشور اعمال نموده است، اما علیرغم نرخ بازده مناسب سرمایه، به دلیل نوسان شدید و غیرمنتظره قیمت فرآورده‌های تولیدی این صنعت، تولید در این بخش همواره با ریسک بالایی توأم است. نوسانات قیمت گوشت مرغ و تخم مرغ علائم قیمتی را منحرف و موجب عدم تحقق اهداف مورد نظر در تولید و همچنین موجب ایجاد عدم تعادل بازار در مقاطعی از سال می‌شود. عدم توازن عرضه و تقاضا موجب تغییرات قیمت شده و نوسانات قیمت به نوبه خود عرضه و یا تقاضا را متاثر می‌سازد. با توجه به سهم بالای این فرآورده‌ها در سبد هزینه خانوار، تغییرات قیمتی حساسیت‌هایی را در جامعه ایجاد می‌کند، لذا معاونت امور دام وزارت جهاد کشاورزی به عنوان سیاست‌گذار زیربخش دام به منظور کاهش تاثیر عوامل بی‌ثباتی قیمت‌ها و کنترل میزان تولید و متوازن نمودن عرضه و تقاضا در طول ایام سال سیاست تنظیم بازار این فرآورده‌ها را پیشنهاد و بعد از تصویب این طرح در مراجع ذیربط، از سال ۱۳۸۱ به مرحله اجرا گذارده شد بدیهی است استمرار سیاست فوق برای سال‌های آینده نیازمند ارزیابی عملکرد و ساز و کارهای اجرایی و تحلیل نتایج حاصل از اجرای آن می‌باشد در این گزارش سعی شده با نگاهی به

سیاست‌های حمایتی کشورهای منتخب در این صنعت، و ضمن برشمردن تاریخچه دخالت دولت در بازار مرغ و تخم‌مرغ، نتایج اقدامات صورت گرفته مورد ارزیابی قرار گرفته و با توجه به تجربیات سایر کشورها و شرایط فعلی بازار ایران، سازوکارهای مناسب جهت رفع موانع و مشکلات ارائه گردد.

بخش اول :

مروری بر سیاست‌های حمایتی گوشت مرغ
در تعدادی از کشورهای منتخب

مقدمه:

طی سالیان اخیر در بین هزینه‌های خانوار، هزینه مواد غذایی افزایش یافته است. گوشت نقش عمده‌ای در افزایش هزینه مواد غذایی و بهبود رژیم غذایی داشته که در نتیجه افزایش درآمدهای جهانی در دهه‌های اخیر بوده است. براساس آمار FAO کل تولید گوشت دامهای مختلف از سال ۱۹۸۰-۲۰۰۰ به طور متوسط سالانه ۲/۹ درصد افزایش یافته و همچنان انتظار می‌رود روند افزایشی تولید ادامه یابد.

تولید گوشت انواع مرغ در جهان در سال ۲۰۰۰ حدود ۷۰ میلیون تن بوده است، این میزان طی چهار دهه گذشته سالانه به طور متوسط ۵/۳ درصد رشد داشته است. در حال حاضر آمریکا، چین، اتحادیه اروپا و برزیل تولیدکنندگان عمده گوشت مرغ در جهان می‌باشند به طوری که این کشورها حدود ۶۵ درصد از تولید گوشت انواع مرغ در سال ۲۰۰۰ در جهان را در اختیار داشته‌اند.

گوشت مرغ به دلایل قیمت پایین و امنیت سلامتی در بازارهای جهانی نسبت به سایر گوشتها از محبوبیت خاصی برخوردار می‌باشد. مصرف سرانه این محصول در نقاط مختلف جهان متفاوت است به طوری که در آمریکا ۴۴ کیلوگرم و در بعضی از مناطق هند ۰/۷ کیلوگرم می‌باشد در دهه آینده انتظار می‌رود در کشورهای آسیایی در مقایسه با کشورهای توسعه یافته رشد بیشتری در مصرف آن وجود داشته باشد. گوشت مرغ در تمام دنیا مصرف می‌شود و در هیچ کجای دنیا موانع فرهنگی و اعتقادی برای مصرف آن وجود ندارد.

مصرف گوشت مرغ در بعضی از کشورها رشد سریعتری از مصرف سایر گوشت‌ها داشته است. به طوری که مصرف آن از سال ۲۰۰۱ از گوشت گوساله پیشی گرفته و پس از گوشت خوک رتبه دوم را در بین میانگین جهانی مصرف انواع گوشت در اختیار دارد. در طرف تولید، دسترسی آسان به تکنولوژی پیشرفته تولیدی و تسهیلات وابسته در زمینه معاملات و انجام قرارداد با تولیدکنندگان، کشورهای جهان را برای پاسخگویی به رشد تقاضا از طریق افزایش تولید قادر ساخته به طوری که

سالانه ۲/۵۵ درصد رشد در تولید این ماده غذایی مشاهده می‌شود و تولید آن تا سال ۲۰۱۳ به حدود ۶۶/۹۹ میلیون تن خواهد رسید.

به منظور تداوم در این رشد و پاسخ به نیازهای مصرف‌کنندگان، قوانین ملی و بین‌المللی باید مجدداً برنامه ریزی شوند. بدین منظور جهت افزایش دسترسی به بازار و تسهیل تجارت، WTO نیز قوانینی را برای بخش گوشت تدوین نموده که مهمترین آنها حذف موانع صادراتی، حذف یا کاهش سوبسیدهای صادراتی و حمایت‌های داخلی و حذف سیستم نرخ تعرفه می‌باشد.

حجم تجارت بین‌المللی گوشت مرغ از سال ۱۹۹۳ در حال افزایش می‌باشد در حالی که تجارت در بخش گوشت گاو و گوسفند کاهش یافته است، دسترسی بازار در اروپا و آسیا افزایش و سوبسیدهای صادراتی کاهش یافته است و درآینده نیز افزایش بیشتر در دسترسی به بازار و کاهش بیشتری در سوبسیدهای صادراتی و حمایت‌های داخلی خواهیم داشت. گوشت مرغ بیشترین سهم افزایش جهانی تقاضای گوشت را به دلیل هزینه‌های تولید پایین و مزیت‌های اجتماعی آن، تسخیر خواهد کرد تجارت گوشت مرغ نیز انتظار می‌رود روند افزایشی داشته و از ۰/۶ به ۱/۱ میلیون تن افزایش یابد (بین ۱۵ تا ۲۲٪) که بیشتر آن مربوط به تقاضای وارداتی در کشورهای چین و روسیه می‌باشد.

در این بخش سیاست‌های حمایتی در بخش‌های تولید و مصرف گوشت مرغ در تعدادی از کشورهای منتخب که عمدتاً تولیدکنندگان، صادرکنندگان و مصرف‌کنندگان عمده این محصول می‌باشند، بررسی شده است.

هند

ساختار و هزینه‌های تولید صنعت گوشت مرغ در هندوستان منطقه به منطقه متفاوت است. بخش اعظم تولید در دست تولیدکنندگان مستقل که نسبتاً در مقیاس کوچک هم عمل می‌کنند، قرارداد، اما مجتمع‌های تولیدی بزرگی هم وجود دارند که برای بدست آوردن سهم زیادی از تولید، در برخی مناطق به فعالیت مشغولند. این مجتمع‌های تولیدی بزرگ شامل شرکت‌های عظیم منطقه‌ای می‌شود، که در تمامی زمینه‌ها و جنبه‌های تولید از جمله: پرورش مرغ مادر، تولید جوجه یکروزه، تولید سفارشی (با انعقاد قرارداد)، تولید خوراک طیور، ارائه خدمات دامپزشکی و بازرعده فروشی فعالیت می‌نمایند. همچنین اکثر این مجتمع‌های تولیدی به نوعی در بازار خرده فروشی هم حضور دارند که بیشتر به منظور در اختیار داشتن نبض بازار و تعیین قیمت‌ها و تاثیر بر سود عمده‌فروشی و خرده‌فروشی بوده است.

سیاست‌های دولت هند در زمینه تولید و مصرف گوشت مرغ به صورت زیر می‌باشد:

۱. فعالیتهای مربوط به تهیه خوراک دام و علوفه که با هدف کاهش هزینه تولید انجام

می‌شود و شامل بهبود مراحل تبدیل خوراک دام، نوآوری در نحوه خوراک دادن، سیستم تغذیه خودکار و بهبود سیستم خریداری و تدارکات خوراک دام می‌شود.

۲. فعالیتهای مربوط به دامپزشکی: که شامل فراهم کردن خدمات دارویی و دامپزشکی در

سطح کشور می‌شود. اکثر پرورش دهندگان مستقل مشاورین دامپزشکی را برای مراقبت و اداره مسائل بهداشتی طیور خود در استخدام دارند. تعاونیهای مرغداری دارو و خدمات دامپزشکی را بعنوان بخشی از پیش نیازهای قراردادهای تولید، که با پرورش دهندگان منعقد نموده اند، در اختیار تولیدکنندگان قرار می‌دهند.

۳. ایجاد تسهیلات و تجهیزات: که در مناطق مختلف با توجه به شرایط آب و هوایی متفاوت

می‌باشد.

۴. سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در بخش نهاده‌های تولید گوشت مرغ: در حال حاضر محدودیتی برای سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در هند وجود ندارد، بنابراین فرصتهای سرمایه‌گذاری در بخش تولید و بازاریابی ممکن است سود دهی بیشتری نسبت به بخش تجارت و خوراک دام داشته باشد، البته در حال حاضر میزان سرمایه‌گذاری خارجی در بخشهای خوراک دام، تجهیزات تولید، فرآوری و پرورش مرغ و ساختار حمل و نقل کم می‌باشد و مالیاتهای بالا مانع از سرمایه‌گذاری خارجی در این کشور است.
۵. فعالیتهای مربوط به پرورش و تولید مثل: این فعالیتها با توجه به شرایط آب و هوایی مناطق ایجاد شده است که سطوح استاندارد تکنولوژی و تسهیلات خاص برای تولید و پرورش مرغ از لحاظ فضا و تغذیه با توجه به شرایط محیطی در نظر گرفته شده است.
۶. فعالیتهای بازاریابی: بیشتر گوشت مرغ در هند به صورت زنده بازاریابی می‌شود و فقط بخش کوچکی از آن به صورت یخ زده یا فرآوری شده وارد بازار می‌شود. بازارهای گوشت مرغ در هند منطقه ای می‌باشند لذا این مساله محدودیت‌هایی برای تولیدکنندگانی که در مناطق با هزینه پایین تولید می‌کنند، برای بازاریابی تولیداتشان در مناطق با هزینه بالا، ایجاد می‌کند. لذا قیمتهای خرده فروشی و سود حاصل برای تولید کننده در مناطق مختلف متفاوت می‌باشد.
۷. تعیین قیمت تولیدکننده: قیمت تولیدکننده در مناطق مختلف هند با یکدیگر متفاوت است به طوری که در بعضی از مناطق اتحادیه‌ها، در بعضی مناطق تاجرهای عمده فروشی و در بعضی از مناطق به صورت مزایده ای قیمت تعیین می‌شود.
۸. محدودیتهای وارداتی: با توجه به توافقات دوراروگونه در مورد دسترسی به بازار، هندوستان محدودیتهای مقداری برای واردات گوشت مرغ را از آوریل ۲۰۰۱ حذف کرد و میزان تعرفه برای گوشت مرغ از ۴۰ درصد به ۱۰۸ درصد و نرخ تعرفه برای محصولات فرآوری شده

گوشت مرغ مانند سوسیس به ۱۴۱ درصد افزایش یافت. که با وجود این تغییر سیاست واردات گوشت مرغ همچنان به شدت محدود می‌باشد. سطوح تعرفه همراه با موانع قانونی ضعیف، حمایت عمده ای را برای صنعت مرغ فراهم کرد. وقتی که عرضه غلات داخلی محدود است، این حمایت یک حداقلی برای جبران اثرات محدودیتهای واردات غلات روی هزینه های خوراک دام می باشد.

۹. **سیاست تجارت خوراک دام:** با وجود حذف محدودیتهای مقداری در مورد واردات با توجه به توافقات دوراروگوئه، واردات بیشتر خوراک دام و ترکیبات آن محدود می باشد.

۱۰. **حمایت یارانه‌ای:** بخش تولید مرغ در هندوستان کمک یا سوبسید مستقیم از طرف دولت دریافت نمی‌کند و در شرایطی که درآمدهای حاصل از فعالیت های کشاورزی از مالیات معاف می باشند، این صنعت مالیات درآمدی پرداخت می‌کند. البته در سالهای اخیر صادرکنندگان گوشت مرغ تقاضای دریافت سوبسید برای هزینه حمل و نقل و هزینه ذخیره گوشت در سردخانه، جهت تسهیل در صادرات و افزایش آن نموده‌اند.

۱۱. **در زمینه فعالیتهای تحقیقاتی** نیز دولت سرمایه گذاری کرده است کل هزینه دولت در این فعالیتهای در سال ۲۰۰۴-۰۵، ۲/۱ میلیون دلار در مقایسه با ۱/۸ میلیون دلار در سال ۲۰۰۳-۰۴، می‌باشد.

تایلند

صنعت مرغداری اغلب « ستاره » بخش دام در تایلند نامیده می شود. این موضوع بدون دلیل نیست. توسعه صنعت مرغداری طی دو دهه اخیر بسیار قابل توجه بوده است. این بخش، خود را به صورت تولید صنعتی کاملاً پیشرفته تحت سیستم‌های نگهداری کنترل شده در آورده و در بازار بین‌المللی شدیداً رقابتی گوشت مرغ، جایگاهی برای خود کسب کرده است. البته در سال ۲۰۰۴ تولید

گوشت مرغ در این کشور به دلیل شیوع بیماری آنفلوآنزای مرغی کاهش یافت ولی پیش‌بینی می‌شود تولید جوجه در سال ۲۰۰۵ به رشدی معادل ۳ درصد برسد.

شیوع مجدد آنفلوآنزای طیور (HPAI) در جولای ۲۰۰۴ خطر بسته شدن بازارهای بین‌المللی برای حداقل یک یا دو سال به روی مرغ منجمد خام تایلند را گوشزد می‌کند و این مسئله تهدیدی جدی برای برخی واحدهای تولیدی کوچک یا متوسط که تولید اصلی آنها گوشت خام ماکیان است، خواهد بود.

برنامه‌های دولت تایلند جهت حمایت از بخش مرغ به صورت زیر می‌باشد:

۱. فاکتورهای مهمی در طرف عرضه وجود دارد که تقاضای داخلی و صادرات گوشت مرغ را افزایش داده است:

- ایجاد تغییرات تکنولوژیکی در بخش خصوصی
- سازماندهی مجدد صنعت در برابر تغییرات تکنیکی
- سیاستهای حمایتی دولت از بخش خصوصی برای ایجاد جایگاهی در بازارهای صادراتی

تغییرات تکنولوژیکی شامل موارد زیر بوده است:

- استفاده از اصول ژنتیکی و اصلاح ژنتیک
- کنترل تغذیه، دقت بالا در فرمول ترکیب خوراک و کیفیت آن
- کنترل بیماری‌های مرغ
- ایجاد کشتارگاههایی که توسط تاجرها و دولتهای محلی کنترل می‌شود
- ایجاد محیطهای پرورش مرغ با امکانات خاص شامل سیستمهای کنترل عوامل محیطی مانند دما
- تغییرات در بخشهای امنیت غذایی، فرآوری محصولات و بسته‌بندی

۲. به دلیل شیوع بیماری آنفولانزای مرغی، دولت چندین ابزار به منظور مبارزه با بیماری و حمایت از صنعت مرغ در نظر گرفته است. که عبارتند از:

- **مبارزه با بیماری در سطح واحدهای پرورش مرغ و مزارع**
- **برنامه جبرانی:** تخصیص بودجه ۷۶۷ میلیون دلاری دولت در سال ۲۰۰۴ برای صنعت مرغ که با هدف جبران کاهش جمعیت مرغ استفاده می‌شود. به این منظور دولت با مشارکت بانکها به کشاورزان تولیدکننده مرغ وام می‌دهد و مدت باز پرداخت این وامها ۶ ماه افزایش می‌یابد. همچنین دولت تسهیلاتی (وام‌های با بهره کم) را برای تبدیل انبارهای غله سنتی روباز به انبارهای مدرن با سیستم سردخانه‌ای فراهم می‌کند.
- **معافیت از مالیات:** دولت در ۲۷ ژانویه ۲۰۰۴ جهت کمک به تولیدکنندگان جوجه کشتارگاهها را تا ۵ سال از پرداخت مالیات معاف کرد.
- **کمک به کارگران بیکار:** وزارت کار کمکهایی برای کارگران بیکار که از بحران آنفولانزا تاثیر گرفته‌اند، تصویب کرد و تسهیلاتی را برای کارآموزی و جستجوی کار جدید فراهم نمود.

۳. **قیمت حمایتی و سوبسید صادراتی:** تایلد برنامه قیمت حمایتی یا برنامه سوبسید صادراتی ندارد.

۴. **بازار مرغ:** بازار مرغ در تایلد از طریق استفاده دولت از ابزارهای کنترلی غیر شفاف حمایت می‌شود. برای صدور مجوزهای وارداتی نرخهای تعرفه مرزی بالا می‌باشد به عنوان مثال ۳۰ درصد برای جوجه یخ زده و ۴۰ درصد برای محصولات پخته شده و فرآوری شده از مرغ می‌باشد. همچنین پرداختهای تبعیض آمیز برای صدور مجوزهای وارداتی برای محصولات

خام (تقریباً ۲۵۰ دلار برای هر تن) در نظر گرفته شده است. لذا واردات کالاهایی به این کشور امکان پذیر است که با محصولات داخلی قابل رقابت نباشد.

به دلیل مشاهده آنفولانزای مرغی در آمریکا، تایلند واردات گوشت مرغ، محصولات فرآوری شده و پخته شده و مرغ زنده را از این کشور از ۱۲ فوریه ۲۰۰۴ ممنوع کرده است.

آمریکا

سیاست‌های دولت آمریکا جهت حمایت از تولیدکنندگان و مصرف‌کنندگان گوشت مرغ به صورت زیر می‌باشد:

۱. **تعرفه:** تحت قوانین دوراروگوئه، تبدیل موانع غیر تعرفه‌ای به سیستم تعرفه بندی اعمال شد، سپس میزان تعرفه طی دوره های مشخص کاهش یافت. در بعضی از کشورها مانند اتحادیه اروپا، کانادا، مصر، میزان تعرفه خیلی بالا بوده است که پس از مذاکرات میزان تعرفه در این کشورها کاهش یافت.

۲. **دسترسی به بازار:** دسترسی به بازار به وسیله اجازه ورود درصد کمی از مصرف داخلی با تعرفه کم یا صفر اجرا شد. سیستم سهمیه نرخ تعرفه (TRQ) جهت واردات مقدار مشخصی بکار برده شد اما اغلب به این صورت که اجازه استفاده از این سهمیه ها توسط صادرکنندگان میسر نبود و فقط دولت از آن استفاده می کرد.

۳. **سوبسیدهای صادراتی:** کاهش سوبسیدهای صادراتی اساس برنامه دوراروگوئه بوده و در دور اخیر حذف این سوبسیدها یکی از موضوعات مهم می باشد. این در حالی است که آمریکا به میزان کمی صادرات مرغ را تحت برنامه افزایش صادرات (EEP) برای جبران سوبسیدهای صادراتی توسط رقبا مخصوصاً اتحادیه اروپا، حمایت می کند.

۴. **حمایت‌های داخلی:** تولید مرغ پرداخته‌های مستقیم حمایتی دریافت نمی‌کند اما توسط برنامه‌هایی برای خوراک دام، دانه‌های خوراکی و خوراک پروتئینی و مدیریت عرضه، حمایت می‌شوند.
۵. **قوانین بهداشتی و گواهی بهداشت:** مرغ در معرض تعداد زیادی بیماری می‌باشد که مهمترین آنها آنفولانزای مرغی است. قوانینی در این کشور وجود دارد که برای کنترل موضوعات بهداشتی تحت قوانین و مجوزهای WTO، تجارت را محدود می‌کنند.
۶. **طراحی یک سیستم جدید برای نظارت بر کشتار دام و طیور:** این سیستم چهار اصل اساسی برای بهداشت مواد غذایی را تبیین می‌کند، که عبارتند از:
- کلیه مجتمع‌های کشتار و فراوری دام و طیور باید دارای برنامه کنترلی HACCP باشند.
 - فرایند اعمال استانداردهای بهداشتی باید توسعه یابد و الزامات مربوط به مسایل بهداشت گوشت به صورت روزمره رعایت گردد.
 - انجام خدمات بازرسی و بهداشت غذایی، که آزمایشات مربوط به باکتریها را بر روی گوشت‌های خام و محصولات طیور انجام می‌دهند تا استانداردهای کاهش تعداد باکتری رعایت شود.
 - آزمایش بر روی لاشه‌ها در کشتارگاهها جهت پیشگیری از آلودگیهای مدفوعی.
۷. **پرداختهای کمی حمایت از درآمد کشاورزان (سوبسیدهای تولیدی)**
۸. **حمایت قیمتی**
۹. **موانع واردتی غیر تعرفه‌ای:** مانند موانع بهداشتی و سهمیه‌های وارداتی

کانادا

در سال ۲۰۰۲، ارزش تولیدات در بخش‌های تولیدی تخم‌مرغ، لبنیات و طیور در کانادا بیش از ۶/۶ میلیارد دلار بوده است. این میزان معادل ۲۰ درصد از درآمد کل کشاورزی اولیه بوده و تقریباً ۴۲ هزار شغل را در صنایع فرآوری ایجاد کرده و بیش از ۱۵ میلیارد دلار از کل درآمد حاصل از خرده‌فروشی را به خود اختصاص داده است.

تولید جوجه مرغ در کشور کانادا در سال ۲۰۰۴ نسبت به سال قبل کاهش یافت. این مسئله به دلیل شیوع آنفلونزای مرغی بود که سبب تعطیل شدن منطقه مهم تولیدی در استان بریتیش کلمبیا گردید. همه استانهای دیگر در طول این دوره سیاست «پرورش مرغ کانادا» را که مبنی بر افزایش تولید در نواحی دیگر بود، در پیش گرفتند تا بدین وسیله کسری‌های استان بریتیش کلمبیا را جبران سازند. پیش‌بینی می‌شود کاهش تولید در سال ۲۰۰۴ در سال ۲۰۰۵ جبران شود و مجدداً تولید افزایش یابد.

برنامه‌های حمایتی دولت کانادا در ارتباط با بخش مرغ به صورت زیر می‌باشد:

۱. ایجاد سیستم مدیریت عرضه: این سیستم شامل یک گروه تولیدکننده شامل کشاورزان

لبنیاتی کانادا، نمایندگی بازاریابی تخم مرغ، نمایندگی بازاریابی تخم ماکیان، نمایندگی

بازاریابی تخم بوقلمون و کشاورزان در بخش تولید جوجه کانادا می‌شود که در زمینه‌های زیر

فعالیت می‌کنند:

الف: کنترل تولید و بازاریابی داخلی جهت ایجاد تعادل در عرضه و تقاضای داخلی

ب: کنترل واردات و ایجاد سیستم تعرفه: میزان واردات بین ۵ تا ۸/۵ درصد از

مصرف داخلی می‌باشد.

ج: قیمت‌گذاری: قیمت‌های مرغ در سطح استانی تعیین می‌شود این قیمت‌ها بر پایه محاسبه

هزینه‌های تولید در استانها می‌باشد که به عنوان قیمت پایه بین هیأت‌های بازاریابی

استانی و فرآوری‌کنندگان استفاده می‌شوند.

۲. حمایت از قیمت بازار

۳. سهمیه‌های نرخ تعرفه

۴. پرداخت‌های مستقیم ایالتی

۵. سوبسیدهای صادراتی شامل:

الف: پرداخت‌های مالی برای صادرات

ب: اعتبارات صادراتی

ج: برنامه‌های افزایش و تشویق صادرات

البته لازم به ذکر است که کشاورزان تولیدکننده تخم‌مرغ، لبنیات و طیور از حذف تمامی

یارانه‌های صادرات تأمین شده توسط دولت که به عنوان تمرکز اصلی مذاکرات تجاری است، حمایت

می‌نمایند زیرا این یارانه‌ها، مهمترین اختلالات را برای تجارت به وجود می‌آورند.

۶. دسترسی به بازار: کنترل واردات از طریق سیستم سهمیه‌ای واردات که براساس آن

تعرفه‌های بیش از سهمیه کانادا می‌بایست در سطح فعلی خود حفظ شود تا از این نکته

اطمینان حاصل گردد که بیش از سطح تعهد شده سهمیه نرخ تعرفه، هیچگونه دسترسی

وجود ندارد. و باید با هرگونه محدود کردن تعرفه‌های بیش از سهمیه، مخالفت شود.

سهمیه‌های نرخ تعرفه، بعنوان بخشی از دوراروگوئه به کار بسته شد تا موانع غیرتعرفه ای را

به تعرفه‌های شفاف با تأثیر یکسان تبدیل نمایند. این تعرفه‌ها شامل مقررات مرزی مطابق با

موافقتنامه گات می‌باشد.

۷. **حمایتهای داخلی:** انجام حمایتهای داخلی در غالب مذاکرات wto، دسته بندی و مشخص کردن سطح حمایتها با توجه به رنگهای wto^۱. تعاریف « برنامه‌های سبز » می بایست شفاف گردد تا اطمینان حاصل شود که برنامه‌های مختل کننده تجارت، تحت برنامه‌های جعبه سبز قرار نگیرند.

۸. **برنامه‌های امنیت غذایی و تحقیقات:** موسسه تحقیقات مرغ کانادا در سال ۲۰۰۱ با هدف بهبود صنعت مرغ ایجاد شده است. از سال ۱۹۹۶ امنیت تغذیه طیور در مزرعه در کانادا با برنامه‌های کنترل کیفیت تصویب شد.

اتحادیه اروپا

با بررسی تولید مرغ در اتحادیه اروپا (Eu-۱۵)^۲ در سال ۲۰۰۳، تولید فرانسه به طور نامحسوسی کاهش یافت، در حالی که تولید مرغ در اسپانیا افزایش پیدا کرد که نشانگر کارایی روش جدید اتخاذ شده توسط وزارت کشاورزی اسپانیا برای محاسبه وزن لاشه بوده است. با بهبود وضعیت بلژیک و هلند بعد از شیوع آنفلونزای طیور ۲۰۰۳، انتظار می‌رود تولید در اتحادیه اروپا Eu-۱۵ افزایش یابد. افزایش تولید همچنین در آلمان نیز پیش بینی می‌شود، اگرچه انتظار می‌رود که در فرانسه به دلیل کاهش سهم بازار و در چندین کشور دیگر، شاهد کاهش نامحسوس در تولید باشیم. بیشترین افزایش تولید در هلند، اسپانیا و آلمان پیشی بینی می‌شود که احتمالاً کاهش تولید در فرانسه و ایتالیا را می‌تواند جبران کند. در میان اعضای جدید اتحادیه اروپا، انتظار می‌رود تولید مرغ افزایش یابد، چون جذابیت قیمت‌های بالاتر در بازار Eu-۱۵ موجب تشویق صادرات خواهد شد.

^۱ - جعبه زرد: سیاست‌هایی که به طور مستقیم به تولید و تصمیمات موثر بر تولید یارانه می‌دهد. جعبه آبی: سیاست‌هایی که بر روی تولید اثر می‌گذارد اما همراه با فشار عرضه می‌باشند. جعبه سبز: سیاست‌هایی که حداقل تحریف و تاثیر را موجب می‌شوند.

۲ - (Eu-۱۵) شامل ۱۵ کشور اعضا سابق اتحادیه اروپا

اتحادیه اروپا هم یک صادرکننده و هم یک واردکننده بزرگ جوجه محسوب می‌شود و دارای یک نرخ تعرفه بالای ۷۸/۹۴ درصدی می‌باشد. این نرخ می‌بایست به میزان ۳۹/۴۷ درصد کاهش یابد. احتمالاً چنین کاهش‌ی تاثیر تجاری چندانی ندارد چرا که نرخ کاربردی آن فقط ۴/۶ درصد بوده است. اخیراً اتحادیه اروپا بعضی از قوانین مربوط به طبقه بندی محصولات را که منجر به واردات طیور با نرخ تعرفه بسیار پایین گردیده، اصلاح نموده است و تحولات تجاری بیشتر از طریق افزایش^۱ TRQ از ۲۹ به ۶۲۵ هزار تن می‌تواند حاصل شود. همچنین اتحادیه اروپا توانایی صادرات گوشت مرغ (همانند گوشت خوک) را بدون استفاده از سوبسیدهای صادراتی دارد.

حمایت در اتحادیه اروپا با تشویق تولیدکننده در جهت بهبود تولیداتشان و بازاریابی متمرکز شده است. برنامه‌های اتحادیه اروپا جهت حمایت از تولیدکنندگان و مصرف‌کنندگان گوشت مرغ به صورت زیر می‌باشد:

۱. اتحادیه اروپا برای حفظ سلامتی و حمایت از مصرف‌کنندگان قصد دارد مقالاتی در زمینه مبارزه با آنفولانزای مرغی تهیه کند این مقالات در زمینه سلامتی بدن و دسترسی به واکسن‌ها و آنتی ویروس‌ها اطلاعاتی را منتشر می‌کند.
۲. از فوریه ۲۰۰۴ اتحادیه اروپا واردات گوشت مرغ از آمریکا را به خاطر شیوع بیماری آنفولانزای مرغی در ایالت تگزاس، تحریم کرده است و همچنین از ژانویه ۲۰۰۴ واردات گوشت مرغ از تایلند نیز به دلیل شیوع بیماری در آسیای شرقی تحریم شد.
۳. برنامه رفاه حیوانات: این برنامه شامل رفاه حیوانات در مزرعه، حمل و نقل و در هنگام ذبح می‌شود که برنامه رفاه حمل و نقل شامل حداکثر ساعت سفر، حداکثر مسافت و امکانات حمل و نقل می‌شود.
۴. برنامه بهداشت مواد غذایی

۵. برنامه بهداشت علوفه و خوراک دام
 ۶. پرداخت‌های مستقیم درآمدی بر پایه میزان تولید
 ۷. سوبسیدهای صادراتی
 ۸. تعرفه‌های وارداتی
 ۹. قوانینی در ارتباط با استانداردهای بازاریابی که عبارتند از:
 - قوانینی برای دسته بندی کردن گوشت مرغ، به عنوان مثال دسته بندی با توجه به کیفیت (کلاس A و B)، شرایط عرضه و میزان آب اضافی، درجه بندی براساس وزن.
 - شرایط بازاریابی خاص
 - برچسب گذاری روی کالا به منظور ارزش قائل شدن برای مصرف کنندگان
- اتحادیه اروپا همچنین قوانینی در ارتباط با خوراک دام، آنتی بیوتیک و هورمونهای رشد که در مناطق مختلف جهان استفاده می شود، دارد.
- واردات گوشت مرغ با توجه به استانداردهای اتحادیه اروپا صورت می گیرد و اتحادیه اروپا تضمین می کند تجارت جهانی گوشت مرغ با توجه به کیفیت بالا و استانداردهای امنیتی صورت گیرد.

برزیل

تولید مرغ گوشتی در برزیل، در سال ۲۰۰۴، به سطح ۸/۶ میلیون تن رسید که ۶ درصد بیشتر از بالاترین سطح قبلی یعنی ۸/۱ میلیون تن بوده است. این افزایش تولید منعکس کننده عوامل زیر است:

الف) افزایش دوباره مصرف داخلی ناشی از رشد میزان اشتغال و افزایش قدرت خرید مصرف کننده در نتیجه بهبود اقتصاد برزیل.

ب) ادامه افزایش صادرات طیور به علت نرخ مطلوب برابری ارز و صادرات به بازارهای جدید به دلیل پیشرفت بازار و تاثیر بیماری آنفلونزای مرغی در آسیا در بازار جهانی طیور که به نفع کشوری همچون برزیل بوده است.

پ) سرمایه گذاری در جهت افزایش ظرفیت‌های تولید از طریق شرکت های بسته بندی عمده طیور که اغلب در مرکز و غرب کشور قرار دارند.

ت) ایجاد ثبات در میزان سود و درآمد تولید کنندگان از طریق کاهش هزینه‌های تولید و کاهش نوسان نرخ ارز.

د) اختصاص بودجه های فوق العاده در بودجه فدرال برای برنامه های اجتماعی مبارزه با گرسنگی و بهبود سطح تغذیه‌ای افراد فقیر.

تقریباً ۹۸ درصد گوشت سفید تولید شده در برزیل به گوشت مرغ اختصاص دارد. البته تولید و پرورش بوقلمون نیز به سرعت در حال افزایش است. براساس منابع تجاری در حدود ۵۵ درصد تولید گوشت مرغ پیش بینی شده در سال ۲۰۰۴ شامل اجزاء مرغ و ۴۵ درصد شامل مرغ های گوشتی درسته و کامل است. این برنامه، در نتیجه راهبرد اتخاذ شده از سوی کارخانه های فرآوری تحت پوشش شرکت ها است که برای جلب نظر مصرف کنندگان و نیاز بازارهای صادراتی همچون عربستان سعودی اقدام به تولید چنین فرآورده هایی می نمایند.

تولیدکنندگان عمده طیور و گوشت سفید برزیل خطوط تولید مواد غذایی فرآوری شده پیچیده‌ای را به کار انداخته اند که نه تنها شامل قسمت های مختلف طیور می باشد، بلکه گوشت طیور آماده شده، گوشت خوک و ماهی را نیز در برمی گیرند. پیش بینی می شود که ۱۰ شرکت بزرگ فرآوری طیور برزیل در سال ۲۰۰۴ در حدود ۵۶ درصد مجموع کشتار مرغ های این کشور را به خود اختصاص دهند که حدود ۵۵ درصد بیشتر از سال ۲۰۰۳ است. این شرکت ها همچنین جزء عمده تولیدکنندگان گوشت خوک در برزیل هستند که استفاده از مواد غذایی ارزانتر برای دام ها و

طیور را ممکن می‌سازند. این شرکت‌ها همچنین به واردات ذرت می‌پردازند که زمینه معافیت از پرداخت عوارض واردات (اخیراً ۸ درصد است)، که به طور طبیعی به ذرت‌های وارداتی خارج از منطقه تجاری خاصی تعلق می‌گیرد را فراهم می‌سازند. البته این شرکت‌ها تحت این نظام باید ثابت کنند که ذرت وارداتی در جهت تولید محصولات صادراتی مورد استفاده قرار می‌گیرد.

چشم‌انداز سال ۲۰۰۵ در برزیل خبر از افزایش مصرف گوشت مرغ در مقایسه با سال ۲۰۰۴ را می‌دهد این موضوع بیشتر به خاطر کاهش میزان بیکاری، افزایش درآمد سرانه، بهبود شرایط اقتصادی و افزایش بودجه‌های اختصاص داده شده به برنامه‌های اجتماعی است به طوری که انتظار می‌رود تقاضا برای مصرف گوشت منجمد و غذاهای آماده و تهیه شده از گوشت مرغ افزایش یابد. همچنین خرید گوشت مرغ برای مشتریان کم‌درآمد، بسیار راحت‌تر از خرید گوشت گاو و خوک است. مصرف‌کنندگان برزیلی هنوز هم مرغ‌های خرد نشده و بزرگ را به علت قیمت‌های پایین‌تر به گوشت گاو ترجیح می‌دهند. به هر حال براساس نظر برخی تحلیلگران بازار، ساختار تقاضای مرغ در برزیل در حال تغییر است. از زمان دوره ثبات اقتصادی در اواخر سال ۱۹۹۴ تاکنون، تغییراتی در مصرف و روی آوردن بیشتر افراد طبقات متوسط و مرفه برزیل به محصولات گوشت مرغ فرآوری شده صورت پذیرفته است.

سیاست‌های دولت برزیل در ارتباط با گوشت مرغ به صورت زیر می‌باشد:

۱. **تقویت سلامتی حیوانات و خدمات بازرسی** شامل، اجرای برنامه بازرسی ملی از گوشت

مرغ ملی (PNSA) از سال ۱۹۹۹.

۲. **تغییر قوانین مالیات بر نهاده‌های محصولات کشاورزی** شامل معافیت‌های مالیاتی مانند

حذف مالیات بر ارزش افزوده.

۳. **امور زیربنایی (تسهیلات ذخیره‌سازی و حمل و نقل)** و بهبود برنامه‌ها با هدف کاهش

هزینه‌های حمل و نقل و ذخیره‌گلات.

۴. ایجاد برنامه‌های مالی جدید و برنامه‌های اعتباری برای تولید و صادرات گوشت مرغ به

عنوان مثال بانک توسعه اقتصادی و اجتماعی، اعتبارات بلند مدت سوبسیدی برای ایجاد یا

مدرنیزه کردن واحدهای تولیدی و فرآوری اختصاص داده است.

۵. حمایت دولت در مذاکرات چند جانبه برای مبارزه با سوبسید و ابزارهای حمایتی به

وسیله رقیب با هدف گسترش صادرات به کشورهای واردکننده.

۶. افزایش و بهبود بهداشت حیوانات

برزیل در سال ۲۰۰۲ اقدام به راه اندازی برنامه‌ای برای کنترل پرندگان مهاجر از قطب جنوب،

آرژانتین و پاراگوئه نمود. این برنامه از سال ۲۰۰۳ برای کنترل و آزمایش این پرندگان به خاطر حمل

احتمالی ویروس آنفلونزای مرغی توسعه یافت. این برنامه تلاش مشترکی از سوی وزارت کشاورزی،

وزارت بهداشت و وزارت محیط زیست بوده است.

دولت برزیل از زمان شیوع آنفلونزای مرغی در آسیا هیاتی را برای طیور و خوک فعال ساخت تا با

اتخاذ اقدامات پیشگیرانه در برابر احتمال ورود این بیماری به برزیل مقابله نمایند. علاوه بر کنترل

موارد بهداشتی حیوانات که بخشی از برنامه ملی بهداشت طیور است، اقدامات پیشگیرانه متعددی نیز

اتخاذ شده که عبارتند از: تشدید کنترل گردشگران و بازدیدکنندگان آسیایی در بنادر و فرودگاههای

باری، ممنوع ساختن واردات برنج از کشورهای آسیایی، ممنوعیت بازدید برای بازدیدکنندگان آسیایی

از مراکز پرورش طیور برزیل و الزامات وارداتی محدودتر برای وارد ساختن گونه‌های مختلف طیور.

بازاریابی

موسسه صادرات گوشت مرغ در برزیل خصوصی می باشد این سازمان با اهدافی غیر از سودآوری،

بوسیله فرآوری‌کنندگان و صادرکنندگان بزرگ در این کشور تاسیس شده و اهداف و برنامه‌های

مشابهی با موسسه صادرات مرغ و تخم مرغ آمریکا دارد. این موسسه در گذشته به عنوان مسیری برای

صادرکنندگان گوشت مرغ از طریق برنامه‌هایی که توسط دولت برزیل با همکاری سازمانهای بین‌المللی و دولتهای خارجی برای تضمین دسترسی به بازار و کاهش موانع غیر تعرفه‌ای برای صادرات مرغ برزیل ارزیابی می‌شد، فعالیت می‌کرد و اولین موسسه خصوصی برای پیشرفت صادرات و همکاری با برنامه‌های بازار دولت مرکزی می‌باشد. فعالیتهای توسعه‌ای این موسسه شامل افزایش ذخایر، فعالیتهای رسانه‌ای عمومی و تحقیقات بازار و همچنین چندین فعالیت دسترسی به بازار شامل حذف موانع بهداشتی و ایجاد خدمات تجاری می‌باشد.

تجارت

پیش‌بینی می‌شود میزان صادرات مرغ در سال ۲۰۰۵ به دلایل زیر تا ۱۰ درصد افزایش یابد:

الف) گسترش مداوم ورود به بازارهای جدید به خاطر برنامه‌های ارتقاء بازار.

ب) تاثیر مثبت شیوع بیماری آنفلونزای مرغی در نواحی مختلف دنیا بر صادرات صنعت طیور برزیل.

پ) نرخ برابری ارز مطلوب که محصولات برزیلی را از قدرت رقابتی بالایی برخوردار ساخته است.

ژاپن

فعالیتهای انجام شده در کشور ژاپن جهت افزایش تولید گوشت مرغ به صورت زیر می‌باشد:

۱. کاهش هزینه تولید که به دلیل بهبود اصول تولید، اصول تبدیل خوراک دام و اجرای

تکنیکهای مدیریت خوراک دام کاراندوز (سرمایه بر)، از قبیل کنترل‌های محیطی خوراک،

استفاده از قفسهای مرغ بدون پنجره، سیستم‌های اتوماتیک برای خوراک دادن، سیستم‌های

آب و جمع‌آوری تخم مرغ بوده است. به منظور بهبود تولید مرغ، دولت ژاپن به همراه بخش

خصوصی یک طرح ملی را سامان‌دهی نمود.

۲. فعالیت بخش خصوصی

۳. بهبود ژنتیک

۴. تغذیه و خوراک دام: موارد زیر جهت تهیه خوراک دام مورد توجه قرار می‌گیرد:

- احتیاجات غذایی جوجه

- انواع خوراک و مقادیر آن

- هزینه ترکیبات مختلف خوراک

- فرمول خوراک

- آماده کردن خوراک

- کنترل کیفیت

۵. مدیریت تغذیه: با توجه به اینکه عمده ترین هزینه تولید، هزینه خوراک دام می باشد،

می‌توان با مدیریت قوی این هزینه را کاهش داد.

۶. ابزارهای کنترل سلامتی: مدیریت قوی، سیستم‌های امنیتی، واکسن، روشهای ضد عفونی،

محدودیت‌های ورود

۷. برنامه ثبات قیمتی

چین

تولید مرغ و جوجه در چین در سال ۲۰۰۴ به خاطر تاثیر بیماری آنفولانزای مرغی از ژانویه تا مارس ۲۰۰۴ بین ۲ تا ۳ درصد کاهش یافت. اما پیش بینی می‌شود تولید در سال ۲۰۰۵ بین ۲ تا ۵ درصد مجدداً افزایش یابد و به سطح قبل از شیوع بیماری آنفولانزای مرغی برسد، یا به عبارتی از ۹/۷ میلیون تن فعلی به ۹/۹ میلیون تن افزایش یابد که این کار فقط در سایه سیاستهای مطلوب و افزایش مصرف امکان پذیر است. همچنین پیش بینی می‌شود در سال ۲۰۰۵ میزان مصرف نیز ۳ درصد

افزایش یابد و به سطح ۹/۸ میلیون تن برسد که این مقدار هنوز کمتر از میزان مصرف در سال ۲۰۰۳ یعنی ۹/۹۹ میلیون تن می باشد.

به هنگام بروز بیماری آنفلوآنزای مرغی، در چین حدود ۲۰ درصد از تولیدکنندگان دست از تولید طیور کشیدند. برخی از آنها هنوز نیز مردد هستند که به این صنعت بازگردند. تعدادی از آنها نیز به پرورش خوک روی آوردند.

هنگام شیوع آنفلوآنزای مرغی، در چین ۹ میلیون پرنده کشته شد. دولت سوبسیدهایی برای کشاورزان برای کشتن پرندگان یا واکسن های اجباری، فراهم کرد. دولت به تولیدکنندگان و فرآوری‌کنندگان اصلی (عمده) گوشت مرغ اجازه داد تا دوره بازپرداخت وامهای بانکی خود را افزایش دهند و نرخ بهره برای این وامها را کاهش داد. فرآوری کنندگان و کشاورزان تولیدکننده مرغ از پرداخت مالیات درآمدی معاف شدند. قسمتی از سایر مالیاتها از قبیل استفاده از زمین و اجاره آن کاهش یافت. این سیاستها باعث شد تولید مرغ در چین به آن میزان که انتظار می رفت کاهش پیدا نکند.

سیاست تجارت:

ایجاد محدودیتهای وارداتی و تنظیم برنامه قرنطینه‌ای و نظارت بر کیفیت واردات جهت مبارزه با امر قاچاق در دستور کار فعالیتهای تجاری این کشور قرار گرفته است.

از ۷ فوریه ۲۰۰۴، چین واردات گوشت مرغ از امریکا را به دلیل شیوع بیماری آنفلوآنزای مرغی منع کرده است. پس از تحریم و ممنوع ساختن واردات محصولات آمریکایی، کشورهایی همچون برزیل و آرژانتین تا حدی نیاز چین را تامین ساخته‌اند.

واردات قاچاق:

قاچاق فرآورده‌ها و محصولات طیور نسبت به سایر گوشت‌ها جدی‌تر است و این کار اخیراً توجه گسترده رسانه‌ها در چین را به خود جلب نموده است. فرآورده‌های عمده قاچاق، پای مرغ، بال و دل و جگر آن هستند که جزء محصولات مطبوع و مورد علاقه مصرف‌کنندگان چینی بوده و کشورهای غربی اصلاً از آنها استفاده نمی‌کنند. با توجه به اینکه قیمت این محصولات در بازارهای مرزی پایین است که آن هم به دلیل بالا بودن هزینه تولید مرغ در چین می‌باشد (هزینه تولید و پرورش مرغ در چین ۱/۵ تا ۲ برابر هزینه تولید در آمریکا و اروپا می‌باشد)، دلیل اصلی قاچاق این محصولات وجود قوانین قرنطینه‌ای سخت و عدم صدور مجوزهای وارداتی می‌باشد.

قیمتها:

براساس قیمت‌های وزارت کشاورزی چین، میانگین قیمت گوشت مرغ و طیور در سال ۲۰۰۴ در مقایسه با سال ۲۰۰۳ به ترتیب به میزان ۲۹ و ۱۴ درصد افزایش یافته است. همچنین قیمت عمده‌فروشی سایر اجزای مرغ مانند پای مرغ نیز پس از سال ۲۰۰۱ افزایش چشمگیری داشته است به طوری که در سال ۲۰۰۴ قیمت پای مرغ بین ۳۰ تا ۵۰ درصد افزایش داشته است. افزایش قابل توجه قیمت دانه‌ها و مواد خوراکی از اواخر سال ۲۰۰۳ موجب افزایش هزینه‌های تولید شده است. افزایش مجدد تقاضا و کندی عملیات عرضه گوشت مرغ پس از بیماری آنفلوآنزای مرغی به همراه قیمت‌های بسیار بالای بین‌المللی روی هم رفته موجب افزایش قیمت گوشت طیور در چین شده است.

هنگ‌کنگ

میزان تولید گوشت مرغ در این کشور جوابگوی میزان مصرف داخلی نمی‌باشد لذا سهم زیادی از مصرف داخلی، وارد می‌شود.

در سال ۲۰۰۴ دولت هنگ‌کنگ یک برنامه نظارتی گسترده (نه فقط برای بیماری آنفلوآنزای مرغی)، در سطح کلیه کشاورزان در هنگ‌کنگ و بازارهای مرغ زنده اجرا کرد که طبق آن مرغها برای حفاظت در برابر آنفلوآنزای مرغی و سایر بیماریها در این کشور واکسینه می‌شوند.

با شیوع اخیر آنفلوآنزای طیور در این کشور، دولت هنگ‌کنگ هرچه بیشتر تمایل به پایان دادن فروش مرغ زنده طی دو تا سه سال آینده دارد. مصرف‌کنندگان گوشت مرغ در این کشور بیشتر ترجیح می‌دهند مرغ را به صورت زنده خریداری کنند ولی این امر موجب گسترش انواع بیماری‌ها می‌شود، که به این منظور دولت اخیراً برای آینده فروش مرغ زنده یک نظرخواهی عمومی را شروع کرده است. پیشنهاد شامل دو جایگزین برای بازار مرغ زنده است اول احداث یک کشتارگاه مرکزی دارای ظرفیت کشتار روزانه ۳۰۰۰۰ پرنده، یا پنج تا شش کشتارگاه منطقه‌ای که به عنوان عمده‌فروشی مرغ عمل خواهند کرد. مشکلات عدیده‌ای که دولت در اجرای این طرحها با آن مواجه است، امرار معاش ۳۵۰۰ نفر در این صنعت (بازار فروش مرغ زنده) و واکنش شدید بسیاری از مصرف‌کنندگان که همچنان خرید مرغ زنده تازه را ترجیح می‌دهند، می‌باشد.

از ۱۱ فوریه ۲۰۰۴ هنگ‌کنگ واردات گوشت مرغ از آمریکا را به دلیل مشاهده آنفلوآنزای مرغی منع کرده ولی مجدداً از ۳۰ آوریل این ممنوعیت رفع شد. همچنین میزان صادرات چین به این کشور از اوایل سال ۲۰۰۴ به دلیل منع آن کاهش داشته به طوری که واردات گوشت مرغ در سال ۲۰۰۴ در این کشور ۳۰ درصد کاهش یافته است. این ممنوعیتها باعث کاهش عرضه گوشت مرغ در این کشور شده است به طوری که قیمت‌های خرده‌فروشی حدود ۳۰ درصد افزایش یافته است لذا مصرف‌کنندگان هنگ‌کنگی الگوی مصرف خود را به سوی گوشت گاو و خوک تغییر دادند. تأثیر این جایگزینی هنوز پابرجاست زیرا هنگ‌کنگ در حال حاضر نیز واردات مرغ زنده را محدود کرده است.

عربستان

وزارت کشاورزی عربستان سعودی (MOW) مزارع تولید طیور را به دو صورت مزارع تخصصی (تجاری) و سنتی طبقه‌بندی کرده است. عمده گوشت طیور تولید شده در عربستان سعودی را گوشت مرغ (حدود ۹۸ درصد) و مابقی را تولید بلدرچین تشکیل می‌دهد. (سالانه ۱۰۰۰ تن گوشت بلدرچین در این کشور تولید می‌شود).

براساس آمار وزارت کشاورزی عربستان، تولید گوشت مرغ از ۵۲۵ هزار تن در سال ۲۰۰۱ به ۴۶۷ هزار تن در سال ۲۰۰۲ و ۴۶۸ هزار تن در سال ۲۰۰۳ کاهش یافته است. دلیل عمده برای ۱۱ درصد کاهش در تولید گوشت مرغ در سال ۲۰۰۳ در مقایسه با سال ۲۰۰۱، کاهش تولید در چند مزرعه تولیدکننده مرغ به سبب قیمت بالاتر تولید و قیمت رقابتی گوشت مرغ یخ‌زده برزیلی و فرانسوی می‌باشد.

معمول‌ترین بیماری‌های یافته شده در عربستان سعودی عبارتند از: نیوکاسل، گرمورو، برونشیت عفونی، آنفلوآنزای مرغی، سالموفلوسیس و کاسیدیوسیس. براساس اعلام تولیدکنندگان عمده، هیچ تولیدکننده‌ای در سه سال گذشته شیوع بیماری را گزارش نداده است.

در دسامبر سال ۲۰۰۲ وزارت کشاورزی به منظور کاهش مشکلات تولید، ناشی از بیماری‌هایی نظیر نیوکاسل، حمل و نقل جوجه زنده از یک ناحیه به ناحیه‌ای دیگر را ممنوع نموده است. تولیدکنندگان عمده می‌گویند این طرح نه تنها باعث جلوگیری از انتقال بیماری‌ها از یک ناحیه به سایر نواحی در عربستان شده، بلکه از میزان بالای مرگ و میر جوجه‌ها در هنگام حمل و نقل نیز کاسته است.

گوشت مرغ رقابتی‌ترین منبع پروتئین حیوانی در عربستان است. یک کیلو مرغ یخ‌زده وارداتی در بازار عمده فروشی ریاض حدود ۱/۳۰\$ فروخته می‌شود. (هر کیلو مرغ یخ‌زده تولید داخلی ۱/۸۷\$)

فروخته می‌شود). همچنین قیمت گوشت گوسفند و گاو داخلی بسیار بیشتر از نوع وارداتی آن است. مصرف سرانه شهری گوشت مرغ از ۱۶/۵kg در ۱۹۷۹ به ۳۶/۴kg در سال ۲۰۰۳ افزایش یافته است. موفقیت صنعت مرغ در این کشور مربوط به کمک‌های تکنیکی، مالی و سایر حمایت‌های دولت برای جبران هزینه‌های تولید نسبتاً بالا می‌باشد. این حمایت‌ها عبارتند از:

۱. دولت ۳٪ سوبسید نقدی برای واردات تجهیزات پرورش مرغ فراهم کرده است از طرف دیگر دولت سوبسیدی جهت واردات غلات و خوراک سویا که از عناصر اصلی خوراک دام می‌باشند، در نظر گرفته است.

۲. صنعت مرغ داخلی در برابر رقبای خارجی با مالیات ۲۰ درصدی عوارض گمرکی، حمایت می‌شود که با ورود عربستان به WTO صنعت مرغ در این کشور در رقابت با سایر کشورها مشکل خواهد داشت.

۳. ایجاد شبکه توزیع مناسب که جهت کاهش مرگ و میر در هنگام حمل و نقل و توزیع در سراسر کشور راه اندازی شده است.

۴. فشار دولت به تولیدکنندگان بزرگ برای تاسیس کشتارگاه نزدیک به محل پرورش مرغ.

۵. از سال ۲۰۰۲ دولت عربستان موانعی را برای واردات مرغ از اتحادیه اروپا به دلیل استفاده از هورمون‌های رشد در پرورش مرغ، اتخاذ کرده است مخصوصاً منع واردات از فرانسه.

۶. در سال ۲۰۰۱ عربستان قانونی را تصویب کرد که براساس آن گواهی سلامتی برای مرغ وارداتی و محصولات فرآوری شده صادر می‌شود.

الزامات واردات مرغ عبارتند از:

- گواهی مبنی بر عدم وجود هورمون در گوشت تولید شده
- استانداردهای کنترل کیفیت گوشت

- منع استفاده از حیوانات در خوراک مرغ

- تست‌های آزمایشگاهی

تایوان

جهت افزایش رقابت در صنعت مرغ، مسئولین این کشور سیاست‌های زیر را بکار گرفته‌اند:

۱. سیاست‌های تولیدی شامل:

- تعیین میزان تولید مشخص و یکنواخت کردن تولید

- مدرنیزه کردن تولید و بازاریابی

- ایجاد مصرف‌کنندگان با ثبات برای تولیدات مرغ محلی

۲. **تعرفه واردات:** تایوان از سیستم سهمیه‌ای نرخ تعرفه برای گوشت جوجه وارداتی، استفاده

می‌کند این سیستم تا پایان سال ۲۰۰۴ ادامه دارد و پس از آن سیستم واردات بر پایه تعرفه

جایگزین خواهد شد. قبل از سال ۲۰۰۵ واردات به کمتر از ۸ درصد از سهم مصرف داخل

محدود می‌شد و از سال ۲۰۰۵ و پس از آن با توجه به مذاکرات WTO میزان تعرفه‌های

مشخص برای محصولات وارداتی تعیین می‌شود.

۳. **جهت مبارزه با بیماری آنفولانزای مرغی این کشور واردات خود را از کشورهای خاصی**

مانند آمریکا، کانادا، استرالیا و نیوزلند انجام می‌دهد با توجه به اینکه آنها تضمین‌کننده

سلامت گوشت وارداتی و عاری بودن آن از هر گونه بیماری می‌باشند.

۴. **بازاریابی:** در سالهای اخیر یک مارک تأیید کیفیت برای افزایش مصرف در این کشور با

برچسب T-U-G تعیین شده است که نشان می‌دهد جوجه با استفاده از تکنیک‌های فرآوری

استاندارد و مدرن فرآوری شده است.

آرژانتین

آرژانتین یکی از صادرکنندگان گوشت مرغ در جهان می‌باشد. پیش‌بینی می‌شود برای سال ۲۰۰۵ صادرات طیور آرژانتین، به ۱۱۰ هزارتن برسد که این میزان بیشترین مقدار صادرات تا کنون بوده است. سودآوری خوب، فرصت‌های جدید بازار، شرایط بهداشتی عالی، و سرمایه‌گذاری در تجهیزات و ماشین‌آلات دلایل اصلی تداوم رشد در این بخش می‌باشند.

میانگین قیمت فروش مرغ گوشتی منجمد در شش ماهه نخست سال ۲۰۰۴، ۸۸۰ دلار امریکا برای هر تن بود که ۲۷ درصد بیشتر از قیمت در سال ۲۰۰۳ بوده است، با این وجود صادرکنندگان پیش‌بینی می‌کنند که با بهبود تقاضای جهانی بعد از بحران آنفلونزای آسیایی، افزایش قیمت در سال ۲۰۰۵، ادامه یابد. صنعت مرغ آرژانتین که عاری از بیماری‌های آنفلونزای مرغی و نیوکاسل است، در جستجوی بازارهای جدیدی برای فرآورده هایش می‌باشد. تا اواسط سال ۲۰۰۴ تقریباً ۳۴ کشور در پنج قاره، دروازه‌های خویش را به روی واردات صنعت مرغ آرژانتین باز کردند. کیفیت مناسب فرآورده‌های طیور در این کشور به دلیل منابع طبیعی، دسترسی به خوراک خوب و کارخانه‌های مدرن فرآوری بسیار خوب در این کشور می‌باشد. به علاوه، صادرکنندگان محلی تقریباً قادر به تولید هر نوع محصول مورد تقاضا هستند (مثلاً گوشت فیله شده برای ژاپن).

هر چند صادرات آرژانتین بر روی انواع فرآورده‌ها معطوف شده، اما این کشور در پی به دست آوردن بازارهای محلی برای فرآورده‌های دارای ارزش افزوده بیشتر می‌باشد. از مجموع صادرات گوشتی طیور آرژانتین در سال ۲۰۰۳، مرغ گوشتی ۳۶ درصد، پای مرغ ۳۰ درصد، گوشت تولید شده از مرغ تخمگذار ۵ درصد، و سایر فرآورده‌ها (بال، قطعات گوشت، تکه‌های کبابی، دل و جگر، سینه و غیره) ۲۹ درصد را شامل می‌شوند. انتظار می‌رود صادرات مرغ گوشتی در سال ۲۰۰۴ و ۲۰۰۵ به عنوان بازاری با توان رشد بیشتر که عمدتاً کل بازار طیور را فرا می‌گیرد، افزایش یابد.

دولت آرژانتین سیاست خاص برای بخش مرغ ندارد، این کشور در سال ۲۰۰۲ مالیات صادراتی، برای همه محصولات مخصوصاً محصولات کشاورزی با پرداخت بین ۵ تا ۲۳/۵ درصد از قیمت آن تعیین کرد، اگر چه در بخش مرغ سیاست خاصی در این کشور وجود ندارد، به طور کلی سیاست‌هایی از قبیل ایجاد یک نرخ ارز رقابتی، کنترل وضعیت بهداشتی و تلاش زیاد برای ایجاد بازارهای جدید، باعث سود آوری بخش مرغ شده است. همچنین یک بانک استانی رسمی اعتباراتی را برای ایجاد واحدهای جدید پرورش مرغ در این کشور فراهم می‌کند.

برنامه خاصی نیز برای ترویج مصرف گوشت مرغ در این کشور وجود ندارد. هر چند که دولت برای حمایت از فرآوری کنندگان و صادرکنندگان گوشت مرغ، تسهیلات شرکت در نمایشگاه‌های مختلف مواد غذایی در نقاط مختلف جهان را فراهم می‌کند که بیشتر این فعالیتها در کشورهای چین، هنگ کنگ، ژاپن، مالزی، کوبا و ونزوئلا می باشد. در این نمایشگاهها فرآوری کنندگان امکان ایجاد یک بازار جدید برای گوشت سفید را از طریق مذاکره بررسی می‌کنند.

استرالیا

صنعت طیور پس از گوشت گاو دومین صنعت بزرگ گوشت در استرالیا است و از نظر ارزش نیز پس از گوشت گوسفند و گاو در رده سوم قرار دارد. صنعت طیور استرالیا با صادرات تنها ۳ درصد از تولیدات داخلی بطور سنتی بر روی بازار داخلی متمرکز شده است. مقررات سختگیرانه قرنطینه‌ای استرالیا تا حد بسیاری واردات گوشت تازه مرغ را با مشکل روبرو ساخته است. تولید و فرآوری گوشت طیور در استرالیا توسط شرکتهای بزرگ انجام می شود. دسته ای از تولیدکنندگان خرده پا نیز سهم ناچیزی از این صنعت را به خود اختصاص داده اند. این صنعت اخیراً تحت تاثیر کمبود قابل توجه دانه‌های خوراکی قرار گرفته است. که در اثر یکی از بدترین خشکسالی‌های قرن، بیشتر نیز شده است.

قوانین و مقررات قرنطینه‌ای استرالیا واردات دانه‌های خوراکی را آزاد اعلام کرده اما این کار تحت شرایط بسیار سختی صورت می‌پذیرد.

مجموع تولید گوشت طیور برای سال ۲۰۰۵-۲۰۰۴ در حدود ۷۶۶ هزار تن برآورد می‌شود که سه درصد بیشتر از میزان تولید در سال قبل از آن است. به نظر می‌رسد با افزایش عرضه دانه در پی کاهش خشکسالی و افزایش تقاضای داخلی، سطح تولید به بالاترین حد خود برسد. تولید در سال ۲۰۰۳-۰۴ رو به کاهش بوده و به ۷۴۱ هزار تن رسیده است.

گوشت طیور همانند گوشت خوک در دهه گذشته با افزایش استقبال داخلی روبرو شده که اکثراً به ضرر گوشت قرمز تمام شده است. البته به نظر می‌رسد مصرف گوشت گاو دوباره افزایش پیدا کرده و حتی بیشتر از زمان‌های اخیر برسد. مصرف داخلی گوشت طیور در سال ۲۰۰۵-۲۰۰۴ در حدود ۷۴۳ هزار تن یعنی ۴ درصد بیشتر از سطح مورد پیش‌بینی قبلی برآورد می‌شود.

صنعت مرغ استرالیا به طور عمده روی بازار داخلی متمرکز شده است به طوری که صادرات آن حدود ۳ درصد از کل تولید را شامل می‌شود. مقررات قرنطینه‌ای استرالیا به خاطر نگرانی‌های موجود در مورد بیماری‌های مسری مانع از واردات گوشت تازه مرغ می‌شوند و مرغ وارداتی در بازار داخلی این کشور کمتر دیده می‌شود. واردات گوشت پخته شده مرغ تحت شرایط بسیار سخت آزاد است. در نتیجه چنین شرایطی واردات طیور در حد صفر است. استرالیا همچنین از سال ۱۹۹۷ در حال بررسی یک برنامه در مورد خطرات واردات گوشت خام مرغ (IRA) است که پیش‌بینی می‌شود پیش‌نویس این برنامه در آینده‌ای نه چندان دور منتشر شود. ایالات متحده، تایلند و اتحادیه اروپا می‌توانند جزء عرضه‌کنندگان و صادرکنندگان عمده گوشت تازه طیور به این کشور باشند.

بخش مرغ و تخم مرغ در مصر از اوایل دهه ۱۹۹۰ با اصلاحات اقتصادی و تغییر سیاست دولت توسعه یافته است. در سال ۱۹۸۶ مصر اصلاحات اقتصادی جدید و تعدیلات ساختاری را برای کاهش نقش دولت و تقویت عملیات بازار آزاد انجام داد. اصلاحات اقتصادی برای کسری بودجه (کمبودهای مالی) به وسیله حذف قیمت‌های مداخله‌ای در جهت آزاد سازی قیمت گذاری، تجارت و سیاست‌های تجارت خارجی طراحی شده بود.

با معرفی سیاست‌های آزادسازی در سال ۱۹۹۱، تولید محصولات کشاورزی و رقابت و تجارت بین‌المللی نیز در مصر تحت تاثیر قرار گرفت و بازار رقابتی کامل‌تری برای گوشت و خوراک دام ایجاد شد. بخش تجارت مرغ فعال‌تر شد و کشور مصر به شدت دچار کمبود مواد غذایی گردید.

محدودیت‌های زمین و چراگاه در مصر باعث رقابت در کشت محصولات مورد مصرف غذایی انسان نظیر غلات و دانه‌های روغنی، با علوفه‌های خوراکی برای دام شد به طوری که اخیراً این کشور واردکننده خالص غذاهای دامی می‌باشد.

دسترسی آسان به خوراک دام از کشورهای خارجی و ایجاد سوبسیدهایی برای تولیدکنندگان مرغ جهت تشویق آنها به تولید بیشتر، مفید بود اما در نتیجه آن، وابستگی به واردات خوراک دام بیشتر شد. در نتیجه این سیاست‌ها عرضه گوشت مرغ به طور قابل توجهی با قیمت‌های نسبتاً ثابت افزایش یافت.

در اواخر سال ۱۹۸۶، دولت مصر سوبسیدهای خوراک دام برای تولید گوشت مرغ را حذف کرد که در نتیجه آن تعدادی از تولیدکنندگان، این بخش را به دلیل افزایش هزینه خوراک دام رها کردند. از سال ۱۹۸۶ تا ۱۹۹۷ واردات گوشت مرغ تحریم شده بود. به طوریکه در سال ۹۷ یک نرخ تعرفه ۸۰ درصدی وضع شد و پس از آن با توجه به مذاکرات WTO این تعرفه می‌بایست کاهش می‌یافت تا اینکه حذف شود. کاهش نرخ تعرفه باعث افزایش واردات گوشت مرغ به این کشور خواهد شد و واردات خوراک دام کاهش خواهد یافت.

بخش دوم :

تحلیلی بر فرآیند تنظیم بازار مرغ و تخم مرغ

در سال‌های ۷۳ - ۸۳

مقدمه

برای نخستین بار و از سال ۱۳۳۳ با واردات تعدادی جوجه و تخم مرغ از نژادهای اصلاح شده شالوده فعالیت صنعت مرغداری به شیوه نوین در کشور بنیان گذاری شد. شروع این فعالیت ابتدا مشکلاتی از قبیل وارد شدن بیماریهای غیربومی، نیاز روز افزون به دارو و تجهیزات و نهاده های تولید و ... را به همراه داشت. اما در سایه حمایت های دولت این صنعت روز به روز در کشور توسعه و گسترش یافت و تولید محصولات این صنعت الگوی جدیدی از مصرف مواد پروتئینی را در بین خانوارها بنیان نهاد. طی سالهای گذشته علیرغم پیچیدگی های فنی برای تولید این محصول، گامهای موثری در بخش اصلاح نژاد، تولید گله های لاین و تولید و ساخت تجهیزات این صنعت در داخل فراهم شده است. در سال ۱۳۵۹ با شروع جنگ تحمیلی و وجود محدودیت هایی برای واردات نهاده های این صنعت، تولید در این بخش وارد مرحله جدیدی شد و حوزه دخالت دولت در این بخش گسترش یافت. فرآورده های طیور چه از جنبه تامین پروتئین مورد نیاز و امنیت غذایی و چه از لحاظ سهم و جایگاه آن در اقتصاد کشور از اهمیت ویژه ای برخوردار است این اهمیت باعث شده است که دولت در فرایندهای مختلف تولید، مصرف، بازاریابی و تجارت این محصولات دخالت نماید مداخلات دولت در سالهای بعد از انقلاب عمدتاً از طریق کنترل قیمت گوشت مرغ و پرداخت یارانه به نهاده های تولید تا سال ۱۳۶۹ ادامه یافت. طی این سالها نهاد های اصلی پرورش طیور توسط دستگاه های مربوطه تهیه و در قبال دریافت تعهداتی مبنی بر تحویل گوشت مرغ طبق ضوابط خاص در بین مرغداران توزیع می شد، البته نظارت و مراقبت بر انجام تعهدات و رعایت ضوابط تعیین شده دولتی توسط تولید کنندگان بسیار مشکل بود و درصدی از تولید به صورت قاچاق و خارج از مقررات تعیین شده، با نرخ های بالا در بازار آزاد به فروش می رسید. این وضعیت تا سال ۱۳۷۷ با فراز و نشیب هایی ادامه یافت. در سال ۱۳۷۷ به دلیل محدودیت ارزی در کشور واردات نهاده های این صنعت از ارز رقابتی به ارز واریزنامه ای و در مراحل بعد به ارز شناور و صادراتی تبدیل شد، این

وضعیت باعث افزایش شدید قیمت نهاده‌ها و محصول تولیدی گردید. از طرفی علیرغم بحث آزادسازی صنعت، بخش قابل توجهی از ساختار بازار و نهاده‌های این محصول در اختیار دولت باقی ماند و کارهای لازم برای حضور فعال و جدی بخش خصوصی در بازار فراهم نشد. همزمان با اجرای برنامه سوم توسعه، زمینه‌های مناسبی برای مشارکت بخش خصوصی در بازار نهاده‌های این بخش فراهم شد و دولت واردات نهاده‌های مورد نیاز این صنعت را به بخش خصوصی واگذار نمود اما نحوه مشارکت و سرمایه‌گذاری بخش خصوصی در تولید محصولات این صنعت (گوشت مرغ و تخم مرغ) هم چنان با محدودیتهایی مواجه بود. ادامه روند موجود و بروز نوسانات شدید قیمتی در بازار نهاده‌ها و محصولات این صنعت تبعاتی را به بخش تولید و مصرف به همراه داشته است. تاثیرپذیری درآمد تولیدکنندگان و مصرف‌کنندگان از نوسانات قیمتی حساسیت‌هایی را بوجود آورده که سیاست‌گذاران را ناچار به اتخاذ تدابیر و سیاست‌هایی به منظور مقابله با این جریان و تنظیم بازار این محصولات نموده است

علیهذا در این بررسی تلاش می‌شود ضمن بررسی ساختار بازار مرغ و تخم مرغ نسبت به تحلیل برخی پارامتری‌های تنظیم بازار اقدام و بر این اساس نتیجه‌گیری، و راهکار مناسب جهت بهبود وضعیت فعلی بازار پیشنهاد گردد.

تاریخچه سیاست تنظیم بازار مرغ و تخم مرغ

بی ثباتی و نوسان شدید قیمت مرغ و تخم مرغ و نهاده‌های تولید و تبعات آن بر درآمد تولیدکنندگان و مصرف‌کنندگان سیاست‌گذاران بخش را ملزم نمود تا به منظور کاستن از بی ثباتی قیمت‌ها و ایجاد اطمینان خاطر در تولیدکنندگان، سیاست تثبیت قیمت و تنظیم بازار را در دستور کار خود قرار دهند.

« منظور از تنظیم بازار بکارگیری مجموعه مقررات، ابزارها و استراتژی‌هایی است که در جهت حمایت از عاملین اصلی بازار (تولیدکنندگان و مصرف‌کنندگان و نیز دولت) بین متغیرهای اصلی بازار (مقدار و قیمت محصول) بوجود می‌آید. برای این منظور تغییراتی در عوامل موثر بر توابع عرضه و تقاضا وارد می‌شود و دولت می‌تواند مثلاً از طریق اعطای یارانه عرضه محصول خاصی را تشویق کند و یا با اخذ مالیات، عرضه آن را کنترل نماید.»^۱

براساس مطالعات انجام گرفته اهدافی که دولت‌ها برای دخالت بازار محصولات کشاورزی مد نظر

دارند عبارتند از :

- تثبیت یا کاهش مواد غذایی برای مصرف‌کنندگان
- حفظ عرضه مواد غذایی در جهت امنیت غذایی
- تثبیت یا حمایت از قیمت تولیدکنندگان برای ایجاد انگیزه‌های تولیدی بیشتر
- توسعه صادرات و کاهش واردات مواد غذایی
- فراهم کردن منابع درآمد دولت و افزایش مبادلات خارجی از طریق کنترل بازار و مالیات
- تشویق تولیدکنندگان در جهت استفاده از فن‌آوری جدید و صنعتی شدن.

^۱ - بخشوده محمد، بررسی تجربیات کشورهای منتخب در تنظیم بازار محصولات کشاورزی، موسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی و اقتصاد کشاورزی سال ۱۳۸۲

لزوم دخالت دولت در بازار و تنظیم آن

در طی سال‌های ۱۳۸۳-۱۳۷۳ شاخص بهای عمومی کالاها و خدمات (متوسط نرخ تورم) حدود ۱۹/۹ درصد بوده است در همین دوره متوسط رشد قیمت گوشت مرغ و تخم مرغ نیز حدود ۱۹/۱ بوده است به عبارتی قیمت این فرآورده‌ها متناسب با نرخ رشد تورم افزایش یافته و روند افزایشی قیمت این فرآورده‌ها امر طبیعی است، اما نوسانات شدید قیمتی در مقاطع کوتاه مدت منافع تولیدکننده و مصرف‌کننده را مورد تهدید قرار می‌دهد.

تغییرات غیرمنتظره در قیمت یک محصول نسبت به سایر محصولات و قیمت نهاده‌ها، علائم قیمتی را منحرف نموده و بستگی به میزان افزایش و یا کاهش قیمت‌ها عکس‌العمل‌های متفاوتی را در تخصیص منابع برای تولید و مصرف آن کالا فراهم می‌آورد. تغییر نسبی قیمت‌ها، عامل انحراف تولید از نرخ رشد طبیعی است.

بخش کشاورزی ماهیتاً قادر نیست مقدار عرضه محصولات تولیدی را برحسب نوسانات کوتاه‌مدت بازار تنظیم نماید، و دولت‌ها به منظور کاهش ریسک و جلوگیری از نوسان شدید در آمد کشاورزان و کاهش بی‌ثباتی در بخش تولید اقدام به مدیریت بازار می‌نمایند.

نوسان شدید قیمت محصولات به عنوان عامل ایجادکننده ریسک ضمن کاهش درآمد تولیدکننده بر میزان تولید، تقاضا، اشتغال و فعالیت بخش کشاورزی تاثیر منفی می‌گذارد و مانع رشد تولید و به‌کارگیری فن‌آوری‌های جدید می‌شود. در یک سیستم مبتنی بر بازار آزاد، قیمت‌ها نقش تعیین‌کننده بر مقدار تولید محصول دارند قیمت‌ها به عنوان راهنما، چگونگی استفاده و به‌کارگیری منابع و نهاده‌های بخش‌های مختلف اقتصادی را تعیین می‌کنند در حالی که میزان تولیدات بخش کشاورزی به شدت تحت تاثیر شرایط اقلیمی، تغییرات جوی، آفات و بیماریها است اما میزان تقاضا از این عوامل تاثیر نمی‌پذیرد از این رو میزان عرضه و به تبع آن قیمت مستعد نوسانات بسیار است به

همین جهت دولت‌ها به منظور کنترل تولید و بازار محصول از سیاست‌های قیمتی و سیاست‌های تجاری مانند تعرفه‌ها و تحدیدات گمرگی استفاده می‌کنند.

در بخش (زراعت) ایجاد تنوع در محصولات تولیدی به عنوان یکی از عمده‌ترین روش‌ها برای مدیریت و کاهش آثار زیانبار ریسک‌های تولیدی و حتی قیمتی می‌باشد، اما در صنعت طیور امکان ایجاد تنوع محصول در کوتاه مدت وجود ندارد آن دسته از عوامل ریسک که از طریق مدیریت مزرعه قابل کنترل نیست دولت‌ها را وادار به اجرای سیاست‌هایی در جهت ثبات درآمدها و حمایت از قیمت محصولات می‌نماید.

دخالت دولت در بازار فرآورده‌های صنعت طیور به شکل‌های متفاوتی اعمال می‌گردد:

۱. کنترل مقدار تولید محصولات از طریق کنترل صدور مجوزها و پروانه‌های ساخت
۲. ثبیت قیمت از طریق کنترل عرضه و تقاضای محصول
۳. سیاست پرداخت یارانه صادراتی برای صادرات گوشت مرغ و تخم مرغ
۴. سیاست پرداخت یارانه به مصرف‌کننده (این سیاست در چند سال اخیر کنار گذاشته شده است)
۵. تعیین تعرفه‌های وارداتی و اخذ مابه‌التفاوت از واردات
۶. اعمال سیاست‌های قیمتی مانند قیمت‌های هدف، قیمت کف و قیمت سقف
۷. پرداخت یارانه به تولیدمانند (یارانه پرداختی به دارو، درمان، یارانه نهاده‌ها و پرداخت تسهیلات کم بهره و...)
۸. پوشش بیمه‌ای و پرداخت بخشی از حق بیمه

علاوه بر این سیاست‌ها، دولت از طریق تاثیرگذاری روی بازاریابی محصول، پرداخت یارانه‌های حمل و نقل، مقررات بهداشتی درجه بندی و بازرسی و کنترل کیفیت، ایجاد تسهیلات انبار و نگهداری، کمک به توسعه و ایجاد صنایع فرآوری، بسته بندی، اطلاع رسانی و... در تنظیم بازار نقش ایفا

می‌کند تجربه دولت برای تنظیم بازار این فرآورده‌ها گویای این مطلب است که دولت به طور همزمان از چند ابزار و سیاست بهره می‌گیرد و برحسب مقتضیات بازار محصول آنها را تغییر می‌دهد.

نوسانات قیمت برخی نهاده‌ها و فرآورده‌های صنعت طیور

۱- فرآورده‌های صنعت طیور

بررسی روند تغییرات قیمت فرآورده‌های صنعت طیور در ده سال گذشته نشان می‌دهد که قیمت فرآورده‌های صنعت طیور عمدتاً متناسب با روند تغییرات قیمت نهاده‌ها و قیمت کالاهای جانشین (گوشت قرمز و محصولات پروتئینی) افزایش یافته است اما نوسانات قیمتی این فرآورده‌ها در کوتاه مدت این ارتباط را نشان نمی‌دهد و نوسانات شدید قیمتی و مقطعی بوجود آمده در طول سال عمدتاً متأثر از میزان عرضه و تقاضا یا سیاست‌های ارزی و تجاری دولت بوده است. بررسی قیمت‌های ماهانه گوشت مرغ و تخم مرغ در طی ۱۰ سال گذشته (جدول شماره ۲) نشان می‌دهد که متوسط نوسان قیمت (حداکثر قیمت ماهانه در سال / حداقل قیمت ماهانه در سال) گوشت مرغ و تخم مرغ به ترتیب ۳۳,۵ و ۵۳,۵ درصد بوده است. بیشترین نوسان قیمت گوشت مرغ مربوط به سال ۱۳۷۷ است در این سال قیمت گوشت مرغ از ۵۶۹۸ ریال در خرداد ماه به ۸۶۷۹ ریال در اسفند ماه همان سال رسید که بیانگر افزایش قیمتی حدود ۵۲ درصد است. بخش عمده‌ای از این تغییر قیمت متأثر از سیاست‌های ارزی دولت و تغییر نرخ ارز دولتی به ارز واریز نامه‌ای بود. هم‌چنین قیمت تخم مرغ در طول دوره مورد بررسی به طور متوسط حدود ۵۳,۵ درصد نوسان قیمت داشته است که بیشترین آن مربوط به سال‌های ۱۳۷۱، ۱۳۸۰ و ۱۳۸۲ است. به عنوان مثال متوسط قیمت تخم مرغ در اردیبهشت ماه ۱۳۷۸ هر کیلو ۳۴۷۵ ریال بوده است این قیمت در دی ماه همان سال به ۵۲۰۵ ریال رسیده است که بیانگر رشد ۵۰ درصدی قیمت تخم مرغ در عرض ۱۰ ماه می‌باشد هم‌چنین این قیمت در عرض ۴ ماه با افت ۴۳ درصدی قیمت‌ها از ۵۲۰۵ ریال در دی ماه ۷۸ به ۳۶۴۶ ریال در

اردیبهشت سال ۱۳۷۹ کاهش پیدا کرد، نوسانات شدید قیمتی این فرآورده‌ها و تاثیر آن بر درآمد و مخارج خانوارها حساسیت‌هایی را در جامعه بوجود آورده است.

۲- تغییرات قیمت نهاده‌ها

طی سالهای مورد بررسی (۱۳۷۳-۱۳۸۳) قیمت نهاده‌های این بخش متأثر از نرخ رشد سطح عمومی قیمت‌ها، قیمت جهانی، نرخ ارز، محدودیت‌های ارزی و تجاری، سیاست‌های آزادسازی و... با نوسان مواجه بوده است. در سالهای ۱۳۷۴ و ۱۳۷۷ بدلیل محدودیت‌های ارزی کشور و افزایش نرخ ارز قیمت نهاده‌های وارداتی به شدت افزایش یافت، بطوریکه نوسان قیمت ذرت و کنجاله سویا در سال ۱۳۷۴ به ۴۶ و ۸۸ درصد و در سال ۱۳۷۷ نوسان قیمت این دو نهاده به ۷۴ درصد رسید. بالطبع افزایش قیمت نهاده‌ها بر قیمت تمام شده، حجم تولید و مصرف این فرآورده تاثیر گذاشت براساس جدول شماره (۲) در طی دوره مورد بررسی متوسط قیمت ذرت و کنجاله سویا، حدود ۱۷ درصد و قیمت گوشت مرغ و تخم مرغ ۱۹ درصد رشد داشته است که تقریباً متناسب با رشد عمومی سطح قیمت‌ها در کشور است. اما میانگین نوسان قیمت این فرآورده‌ها (حداکثر قیمت ماهانه/ حداقل قیمت ماهانه) برای ذرت و کنجاله ۲۵,۱ و ۳۹,۳ و برای گوشت مرغ و تخم مرغ ۳۳,۵ و ۵۳,۵ درصد است که این نوسان شدید قیمتی در طول سال بعنوان عامل ریسک، بخش تولید و مصرف را تهدید می‌نماید.

جدول شماره (۱): متوسط نوسان قیمت نهاده‌ها و محصولات صنعت مرغ طی سال‌های (۱۳۷۳-۱۳۸۳)

محصول	ذرت خارجی			کنجاله سویا خارجی			گوشت مرغ			تخم مرغ			سال	
	متوسط قیمت	حداقل قیمت	حداکثر قیمت	متوسط قیمت	حداقل قیمت	حداکثر قیمت	متوسط قیمت	حداقل قیمت	حداکثر قیمت	متوسط قیمت	حداقل قیمت	حداکثر قیمت		
۱۳۷۳	۳۷۴	۳۵۴	۳۹۲	۵۹۵	۵۷۵	۶۳۲	۲۸۲۳	۲۴۰۵	۳۵۲۸	۴۷	۱۳۹۸	۹۸۸	۱۷۶۴	۷۹
۱۳۷۴	۴۵۱	۳۹۵	۵۷۵	۹۲۰	۶۳۱	۱۱۸۵	۴۱۷۸	۳۶۶۶	۴۷۷۸	۳۰	۲۱۱۹	۱۶۵۲	۲۶۲۳	۵۹
۱۳۷۵	۵۹۱	۵۲۴	۶۶۴	۱۷۸۱	۱۴۸۵	۲۴۰۰	۵۱۷۷	۴۶۴۸	۵۷۳۳	۲۳	۲۶۰۶	۲۰۷۱	۳۰۵۷	۴۸
۱۳۷۶	۶۱۳	۵۷۸	۶۶۹	۱۶۴۷	۱۵۶۸	۱۹۱۸	۵۷۸۴	۵۰۲۴	۶۵۱۹	۳۰	۳۱۱۳	۲۵۵۲	۳۶۳۳	۴۲
۱۳۷۷	۹۱۷	۷۱۲	۱۲۳۶	۲۴۴۰	۱۹۲۹	۳۳۴۸	۶۹۸۱	۵۶۹۸	۸۶۷۹	۵۲	۳۶۶۲	۲۸۹۴	۴۷۷۸	۶۵
۱۳۷۸	۱۲۹۱	۱۲۲۱	۱۳۹۷	۱۷۸۰	۱۶۴۲	۱۹۵۹	۹۵۴۳	۸۴۴۲	۱۱۴۵۳	۳۶	۴۵۰۵	۳۴۷۵	۵۲۰۵	۵۰
۱۳۷۹	۱۲۱۷	۱۱۲۶	۱۲۸۹	۲۰۳۷	۱۸۹۶	۲۳۲۶	۱۰۷۸۹	۹۵۹۵	۱۲۶۶۹	۳۲	۴۳۳۶	۳۶۴۶	۴۹۸۰	۳۷
۱۳۸۰	۱۲۴۹	۱۱۲۶	۱۳۳۰	۱۹۵۲	۱۷۶۸	۲۳۶۷	۱۰۹۷۲	۹۱۷۴	۱۲۳۵۸	۳۵	۵۱۱۲	۳۷۷۵	۶۵۱۲	۷۳
۱۳۸۱	۱۳۷۶	۱۲۵۶	۱۴۸۸	۲۱۷۳	۲۰۲۳	۲۴۱۷	۱۳۱۷۵	۱۱۸۲۸	۱۵۹۰۰	۳۴	۵۷۳۳	۴۸۰۳	۶۶۸۳	۳۹
۱۳۸۲	۱۴۹۰	۱۳۷۰	۱۷۴۶	۲۵۶۰	۲۰۷۹	۳۰۸۷	۱۳۳۱۸	۱۱۵۴۲	۱۴۷۴۵	۲۸	۶۳۹۸	۵۰۳۵	۸۱۹۰	۶۳
۱۳۸۳**	۱۸۵۷	۱۷۵۷	۱۹۵۵	۲۹۳۴	۲۶۰۳	۳۴۶۸	۱۶۲۶۳	۱۴۵۶۵	۱۷۸۲۳	۲۲	۸۰۲۶	۶۹۱۵	۹۱۸۱	۳۳
میانگین سال ۱۱	-	-	۲۵,۱	-	-	۳۹,۳	-	-	۳۳,۵	-	-	-	۵۳,۵	-
متوسط نوسانات سالانه	۱۷/۴	۱۷/۴	۱۷/۴	۱۷/۳	۱۶/۳	۱۸/۶	۱۹/۱	۱۹/۷	۱۷/۶	۱۹/۱	۱۹/۱	۲۱/۵	۱۷/۹	-

ماخذ: شرکت پشتیبانی امور دام وزارت جهاد کشاورزی

* ارقام این ستون براساس (حداکثر قیمت/ حداقل قیمت) ماهانه در سال بدست می‌آید بعنوان مثال قیمت تخم مرغ در اردیبهشت ماه سال ۱۳۸۲ مبلغ ۵۰۳۵ ریال و در بهمن ماه همان سال ۸۱۹۰ ریال است که بیانگر ۶۳ درصد نوسان قیمت است

بررسی روند واردات نهاده‌های مرتبط با صنعت مرغداری

مداخله دولت در فرآیند واردات و تامین نهاده‌های مورد نیاز و قیمت گذاری آن از سیاست‌های رایج در کشور های در حال توسعه است. این دخالت‌ها به صورت مستقیم و غیرمستقیم، نهاده‌ها و محصول نهایی را تحت تاثیر قرار می‌دهد. در سال‌های اولیه انقلاب مداخلات دولت در کشور عمدتاً از طریق کنترل قیمت گوشت مرغ و تخم مرغ، پرداخت یارانه به نهاده‌های تولید، محدودیت‌های تجاری و... صورت گرفته است و دولت در طول برنامه اول و دوم تقریباً انحصار واردات نهاده‌های این صنعت را برعهده داشته است. در برنامه سوم توسعه، گرایش به آزاد سازی تجاری نهاده‌های صنعت طیورافزایش یافت و پیرو آن کاهش تدریجی یارانه‌ها برای واردات و تاکید به حمایت از تولید داخلی نهاده‌ها به مورد اجرا گزارده شد در این مسیر بخش بزرگی از یارانه که صرف تامین واردات نهاده‌ها از خارج می‌گردید به تولید داخل هدایت شد..

براساس جدول شماره (۱) ملاحظه می‌شود که علیرغم سیاست‌های آزاد سازی اقتصاد در طول برنامه اول و دوم توسعه، تغییر قابل توجهی در بخش بارزگانی نهاده‌های صنعت طیور بوجود نیامده است و طی سالهای ۱۳۷۱ تا ۱۳۷۷ سهم عمده واردات در اختیار دولت بوده است به طوریکه حدود ۹۰ درصد بازار واردات ذرت و پودر ماهی و ۷۳ درصد بازار واردات کنجاله سویا توسط بخش دولتی صورت می‌گرفته است. در سال ۱۳۷۷ به منظور ساماندهی صنعت طیور با هدف شفاف سازی تولید، واقعی کردن هزینه‌های تولید، روند آزاد سازی بازار نهاده‌ها و تولید این بخش شتاب بیشتری گرفت و با اقتصادی شدن سرمایه گذاری در این بخش، مشارکت بخش خصوصی چه در عرصه تولید و چه در عرصه واردات و تامین نهاده‌های مورد نیاز صنعت گسترش یافت. بطوریکه در طی پنج سال ۱۳۷۸ تا ۱۳۸۲ سهم بخش خصوصی از واردات ذرت، کنجاله سویا و پودر ماهی به ترتیب به ۹۰ تا ۹۷ درصد از کل واردات این نهاده‌ها رسید. به عبارتی در طول ۵ سال گذشته دولت عملاً نقش خود

را برای تامین نهاده‌های مورد نیاز این صنعت به بخش خصوصی واگذار نمود. و ساختار کاملاً دولتی بازار نهاده‌ها به ساختار کاملاً خصوصی تغییر یافت

لیکن بررسی‌های صورت گرفته نشان می‌دهد اصلاحات بوجود آمده در ساختار بازار تاثیر قابل ملاحظه‌ای بر کارآمدی بازار نداشته است و معضل نوسانات قیمت نهاده‌ها و محصول هنوز بر بازار حاکم است این نوسانات به شدت بخش عرضه و تقاضا را دچار آسیب می‌نماید بنابراین دخالت دولت در بازار محصول و نهاده‌های این صنعت مجدداً برقرار شد در سال ۱۳۸۰ با روند کاهشی قیمت تخم مرغ، خسارات شدیدی به تولیدکنندگان این بخش وارد شد و دولت به منظور مقابله با بحران کاهش قیمت تخم مرغ پرداخت یارانه صادراتی را تصویب نمود. صادرات حدود ۲۹ هزارتن تخم مرغ، مازاد عرضه را تا حدودی تعدیل نمود و نهایتاً در سال ۱۳۸۱ سیاستگذار به منظور مقابله با نوسانات فصلی قیمت و تنظیم بازار این محصولات مجبور به دخالت مستقیم در بازار شد.

جدول شماره (۲): میزان واردات و سهم دولت در بازار نهاده‌های صنعت مرغداری طی سال‌های ۱۳۸۲-۱۳۷۱

(هزارتن، درصد)

سال	واردات ذرت			واردات کنجاله سویا			واردات پودر ماهی		
	کل واردات	واردات دولت	سهم دولت (درصد)	کل واردات	واردات دولت	سهم دولت (درصد)	کل واردات	واردات دولت	سهم دولت (درصد)
۱۳۷۱	۱۱۵۷	۱۱۵۷	۱۰۰	۴۰۴	۴۰۴	۱۰۰	۹۴	۹۴	۱۰۰
۱۳۷۲	۸۱۷	۶۴۶	۷۹	۲۴۲	۴۷۹	۵۱	۴۷	۴۷	۱۰۰
۱۳۷۳	۶۰۶۸	۶۸۱	۸۹	۳۱۰	۴۳۴	۷۱	۳۹	۳۹	۱۰۰
۱۳۷۴	۱۰۹۷	۱۰۹۷	۱۰۰	۳۹۲	۵۱۳	۷۶	۸۶	۸۶	۱۰۰
۱۳۷۵	۱۴۴۶	۱۴۴۶	۱۰۰	۶۲۳	۶۸۰	۹۲	۱۱۵	۱۳۲	۸۷
۱۳۷۶	۱۵۱۰	۱۴۲۱	۹۴	۳۷۶	۳۹۱	۹۶	۵۳	۵۳	۱۰۰
۱۳۷۷	۸۱۷	۵۵۵	۶۸	۴۸۴	۶۴۸	۲۵	۲۱,۵	۶۴	۳۴
۱۳۷۸	۱۰۰۷	۳۵۹	۳۵,۷	۷۳۱	۷۳۱	۰	۶۱	۶۱	۰
۱۳۷۹	۱۲۲۸	۶۶	۵,۴	۱۱۲۶	۱۱۷۸	۴,۴	۸۸	۸۸	۰
۱۳۸۰	۱۴۱۲	۰	۰	۱۰۹۳	۱۱۱۹	۲,۳	۳۹	۳۹	۰
۱۳۸۱	۱۴۸۸	۱۱۷	۷,۹	۱۲۹۳	۱۳۷۹	۶,۲	۱۰,۵	۵۵,۵	۱۸,۹
۱۳۸۲	۱۶۱۹	۱۱۴	۷	۱۱۷۴	۱۲۰۵	۲,۶	۲۹	۲۹	۰
متوسط دوره	۱۱۹۷	۶۳۸,۳	۵۷	۵۳۸	۷۶۳	۴۴	۳۸,۸	۶۵,۶	۵۳,۳

آزادسازی واردات نهاده‌ها به قیمت واریزنامه‌ای باعث افزایش شدید قیمت نهاده‌ها شد اما عملاً فضای مناسب برای حضور جدی بخش خصوصی در بازار نهاده‌های این بخش فراهم شد، اگرچه با تثبیت نسبی قیمت ارز و حضور بخش خصوصی در بازار نهاده‌ها و سیاست شفاف سازی و آزادسازی تجاری انتظار می‌رفت که نهاده‌های مورد مصرف و محصول نهایی این صنعت (مرغ و تخم مرغ) از نوسان شدید قیمتی مصون باشد و تولیدکنندگان با اطمینان خاطر از قیمت محصول تولیدی خود اقدام به تولید نمایند اما عوامل متعددی باعث شد که شرایط مورد انتظار تحقق نیابد و نوسان قیمت‌ها کماکان به عنوان عامل تهدیدکننده جدی، بخش تولید و مصرف را دچار خسارت نماید.

قیمت‌های جهانی نهاده‌ها و تاثیر آن بر قیمت‌های داخلی

صنعت طیور به منظور تولید فرآورده‌های خود نیازمند واردات بخشی از نهاده‌ها از بازارهای جهانی است و بخش قابل ملاحظه‌ای از ذرت و کنجاله مصرفی این صنعت از طریق واردات تامین می‌شود در سال ۱۳۸۲ حدود ۵۰ و ۹۱ درصد از ذرت و کنجاله مصرفی این صنعت از بازارهای خارجی تامین شده است طبیعتاً در چنین شرایطی بازار نهاده‌های داخلی تحت تاثیر قیمت‌های جهانی خواهد بود در سال ۱۳۸۲ به علت بروز خشکسالی در اکثر کشورهای جهان قیمت غلات و دانه‌های روغنی به شدت افزایش یافت، افزایش قیمت جهانی ذرت و کنجاله سویا، قیمت داخلی این فرآورده‌ها را نیز بشدت تحت تاثیر قرارداد و قیمت داخلی ذرت و کنجاله سویا تقریباً متناسب با قیمت جهانی افزایش یافت. در سال ۱۳۸۳ با بهبود شرایط جوی، تولید افزایش یافته و در نتیجه قیمت‌های جهانی این فرآورده‌ها کاهش یافت (نمودار شماره ۲و۱) بر این اساس انتظار می‌رفت که قیمت‌های داخلی نیز به همان نسبت تعدیل شود اما عوامل مختلفی از جمله تورم داخلی، تعرفه‌های تجاری و وجود انحصار و بازار غیررقابتی باعث شده است که آثار کاهش قیمت‌های جهانی، بر قیمت‌های داخلی کمتر محسوس باشد (جدول شماره ۳)

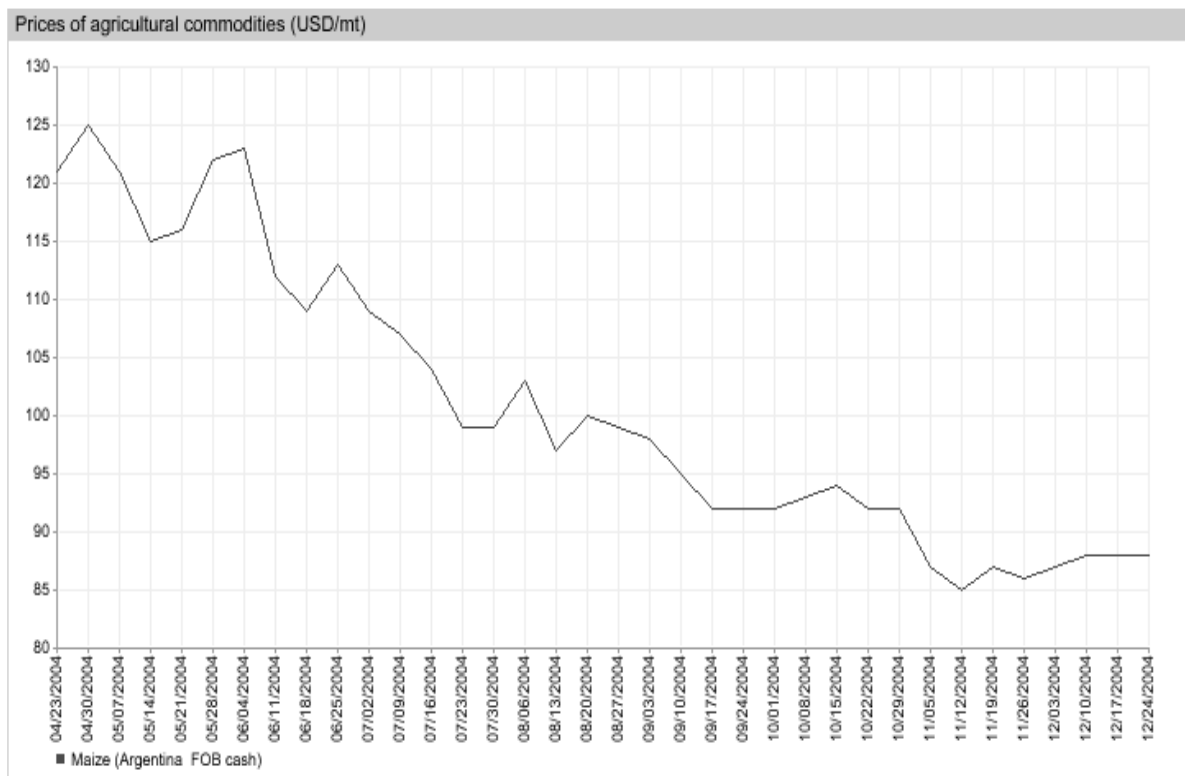
جدول شماره (۳): تغییرات قیمت جهانی و داخلی برخی از نهاده‌ها و محصولات صنعت طیور طی سال‌های ۱۳۸۱-۱۳۸۲

۱۳۸۳			۱۳۸۲			شرح
درصد تغییرات	آذر	فروردین	درصد تغییرات	اسفند	فروردین	
-۲۹/۶	۸۸	۱۲۵	۱۴/۳	۱۱۲	۹۸	قیمت جهانی ذرت*
-۳/۹	۱۷۵۱	۱۸۲۲	۱۴/۵	۱۶۳۸	۱۴۳۰	قیمت داخلی ذرت
-۴۴/۹	۱۴۵	۲۶۳	۵۳/۱	۲۴۵	۱۶۰	قیمت جهانی کنجاله سویا*
-۲۳/۵	۲۵۴۹	۳۳۳۲	۴۴	۳۰۸۷	۲۱۴۴	قیمت داخلی کنجاله سویا
-۱۰	۱۱۰۰	۱۲۰۰	-۳۲/۴	۱۱۵۰	۱۷۰۰	قیمت جهانی گوشت مرغ**
۱	۱۶۰۵۳	۱۵۹۱۰	۱۴/۸	۱۳۲۴۹	۱۱۵۴۲	قیمت گوشت مرغ
۳۱/۸	۹۱۱۳	۶۹۱۵	۲۷/۵	۶۴۸۳	۵۰۸۳	قیمت تخم مرغ

* قیمت FOB بنادر آرژانتین به دلار آمریکا

** قیمت بورس لندن تن/دلار آمریکا

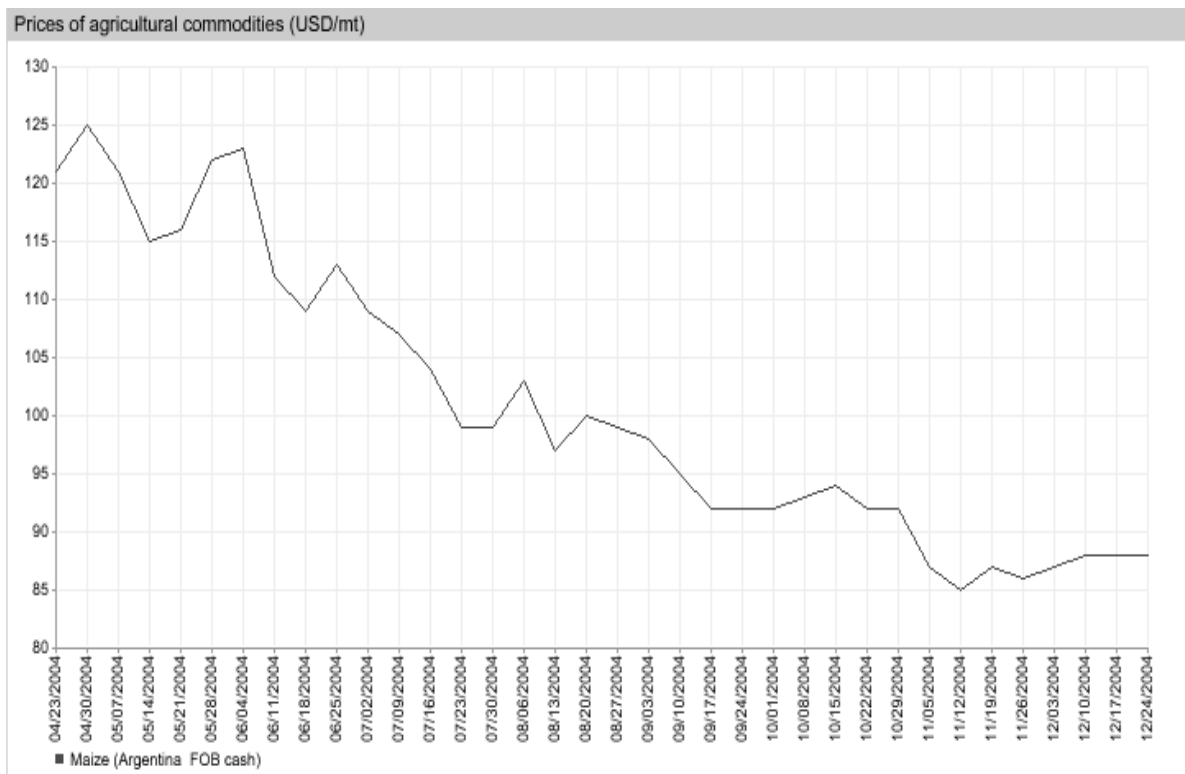
نمودار شماره (۱): تغییرات قیمت جهانی کنجاله سویا (فوب آرژانتین)

www.agrimarket.info/pricedata

www.agrimarket.info/pricedata

نمودار شماره (۲): تغییرات قیمت جهانی ذرت (فوب آرژانتین)

www.agrimarket/pricedata

تنظیم بازار گوشت مرغ

نوسانات قیمت فرآورده‌های صنعت طیور علاوه بر ایجاد حساسیت در بین مصرف‌کنندگان این فرآورده‌ها، تولیدکنندگان این بخش را نیز دچار ضرر و زیان میکرد و تولیدکنندگان با عدم اطمینان نسبت به قیمت محصول تولیدی و در یک فضای توأم با ریسک اقدام به تخصیص منابع برای تولید این محصولات می‌نمودند تبعات تولید در چنین فضایی همراه منجر به نوسان شدید عرضه محصول در بازار می‌شد اختلال در میزان عرضه محصول نوسان شدید قیمت‌ها را بهمراه داشت و تولید را بیش از پیش با مخاطره و ریسک مواجه می‌کرد.

بدنبال استمرار نوسان قیمت‌ها و آثار و تبعات منفی آن بر تولید، وزارت جهاد کشاورزی به عنوان متولی بخش تولید به منظور کاهش ریسک تولید و جلوگیری از نوسان قیمت گوشت مرغ بدنبال اتخاذ ساز و کارهایی بود که امکان تثبیت و قیمت‌ها و تنظیم بازار فرآورده‌های طیور فراهم گردد، بدین منظور با ارائه طرحی به شورای اقتصاد با تاکید بر ضرورت سیاست‌گذاری برای تنظیم بازار مرغ و تخم‌مرغ، خواهان همکاری دستگاههای ذیربط در این زمینه شد. این طرح در تاریخ ۱۳۸۱/۸/۱۸ در کمیسیون شورای محترم اقتصاد طرح و مقرر گردید که خرید و ذخیره‌سازی و عرضه چرخشی ۲۰ هزارتن گوشت مرغ و ۵ هزارتن تخم مرغ به منظور تنظیم بازار توسط دستگاه مباشر انجام گیرد. براساس این مصوبه، خرید محصولات زمانی صورت می‌گیرد که قیمت آن پائین‌تر از قیمت کف تعیین شده باشد و عرضه محصول زمانی خواهد بود که قیمت بازاری محصول به بالاتر از قیمت سقف تعیین شده برسد، در صورت افزایش قیمت از سقف تعیین شده دستگاه مباشر می‌بایست آن محصول را با ۱۰٪ زیرقیمت سقف تعیین شده در بازار عرضه نماید و میزان عرضه و تقاضا را در سطوح قیمت‌های تعیین شده تنظیم نماید. هم‌چنین براساس این مصوبه دولت می‌بایست نقدینگی مورد نیاز و هزینه‌های تبعی آن را تامین نماید.

به منظور حمایت از تولیدکنندگان و مصرف‌کنندگان با اخذ نظر کارشناسی از سازمان حمایت مصرف‌کنندگان و تولیدکنندگان قیمت کف و سقف این محصولات را برای مقاطع ۴ ماهه تعیین و نسبت به تنظیم بازار این محصولات اقدام نماید. هم‌چنین به منظور حضور بموقع و هدفمند دولت در بازار داخلی و تقویت مکانیزمهای عملیاتی برای تنظیم بازار داخلی مقرر گردید سازمان مدیریت با همکاری بانک مرکزی ج.ا.ا منابع مورد نیاز را تامین نماید و هزینه تبعی و ضرر و زیان ناشی از عملیات خرید و فروش طرح ذخیره گردشی گوشت مرغ بر اساس عملکرد دستگاه مباشر از طریق کمیته ای متشکل از نمایندگان سازمان حمایت مصرف‌کنندگان و تولیدکنندگان، سازمان مدیریت و برنامه ریزی، وزارت بازرگانی و وزارت جهادکشاورزی تامین گردد. لذا براساس مصوبه شورای اقتصاد، کمیسیون تنظیم بازار می بایست در مقاطع ۴ ماهه با برآورد قیمت تمام شده محصولات نسبت به اعلام قیمت کف و سقف اقدام نماید که در جدول شماره ۳ بخشی از مصوبات کمیسیون تنظیم بازار ارایه شده است. و شرکت پشتیبانی امور دام کشور (شرکت دولتی و وابسته به وزارت جهادکشاورزی) به عنوان مباشر، مسئولیت اجرای مصوبات این کمیسیون را بر عهده داشته است.

جدول شماره (۴): قیمت‌های مصوب برای تنظیم بازار گوشت مرغ طی سالهای ۱۳۸۲ و ۱۳۸۳

کیلوگرم/ریال

شرح	* ۸۲/۲/۲۲	-** ۸۲/۷/۹	*** ۸۲/۱۲/۲۷	۱۳۸۳/۳/۱۱
قیمت مرغ زنده ^۱	۷۵۰۰	۷۵۰۰	۸۵۰۰	
قیمت کف گوشت مرغ درب کشتارگاه			۱۲۰۰۰	
قیمت کف گوشت منجمد با استاندارد در کارتن و نایلون	۱۲۰۰۰	۱۲۵۰۰	۱۳۱۰۰	۱۳۱۰۰
قیمت سقف مصرف‌کننده	۱۳۵۰۰	۱۳۵۰۰	۱۴۰۰۰	۱۴۰۰۰
قیمت سقف به کف	۱/۱۳	۱/۰۸	۱/۰۷	۱/۰۷

* نامه شماره ۱/۳۰۶۵ مورخ ۸۲/۲/۲۷ ستاد تنظیم بازار

** نامه شماره ۱/۱۲۳۴۸ مورخ ۸۲/۷/۱۶ ستاد تنظیم بازار

*** نامه شماره ۱/۸۲۱ مورخ ۸۳/۱/۲۰ ستاد تنظیم بازار

۱- میانگین وزنی متوسط ۱/۸ کیلوگرم

براساس مصوبه شورای اقتصاد در صورتی که قیمت‌های سقف (مصرف‌کننده) از میزان تعیین شده فراتر رود دستگاه مباشر می‌بایست محصول مورد نظر را با ۱۰٪ پائین‌تر از قیمت سقف مصوب در بازار عرضه نماید. به عبارتی براساس مصوبه اخیر وقتی قیمت گوشت مرغ به بالاتر از ۱۴۰۰۰ ریال به ازاء هر کیلوگرم برسد می‌بایست دستگاه مباشر بمنظور تنظیم بازار، مرغ منجمد را با ۱۰٪ پائین‌تر از قیمت سقف یعنی ۱۲۶۰۰ ریال عرضه نماید. این در حالی است که بر اساس همین مصوبه قیمت کف تعیین شده ۱۳۱۰۰ ریال است به عبارتی در شرایطی که به منظور حمایت از تولیدکننده به دستگاه مباشر تکلیف شده است که با خرید مازاد عرضه از کاهش قیمت (۱۳۱۰۰ ریال) جلوگیری نماید در همان مصوبه به شرکت تکلیف شده است که محصول را به قیمت ۱۲۶۰۰ ریال عرضه نماید. سوال این جاست که چگونه امکان دارد محصول به قیمت پائین‌تر از قیمت کف عرضه شود؟ به عبارتی به نظر می‌رسد سیاست گذار دقت و توجه لازم را در چگونگی تعیین قیمت کف و سقف به عمل نیاورده و این نوع تعیین قیمت با اهداف مطرح شده تناقض دارد.

از طرفی تنها سازوکار دولت جهت تثبیت قیمت‌ها در حد قیمت سقف مصوب، عرضه گوشت منجمد مرغ ذخیره شده توسط دستگاه مباشر می‌باشد. اما عدم توجه به عوامل متعددی مانند رجحان، سلیقه، ذائقه و تفاوت در کیفیت مرغ تازه و منجمد، مانع از موفقیت این طرح می‌شود زیرا مصرف‌کنندگان به مصرف گوشت مرغ تازه تمایل بیشتری دارند و خرید مرغ تازه را حتی با ۲۰ درصد قیمت بالاتر، به مرغ منجمد ترجیح دهند یعنی حتی در صورت توفیق دولت برای تنظیم بازار گوشت مرغ در سطح قیمت‌های مصوب، عملاً بازار جدیدی از گوشت مرغ تازه وجود خواهد داشت که در آن گوشت مرغ تازه با حدود ۲۰ درصد بالاتر از قیمت‌های مصوب یعنی (۱۷۰۰۰ ریال) عرضه می‌شود. به عبارتی سیاست گذار ناچار به پذیرش افزایش قیمت تا حدود ۱۷۰۰۰ ریال است.

از طرفی وظایف مبهم دستگاهها، مقررات و بوروکراسی اداری، هم‌چنین اختیارات ناکافی و یا عدم اطلاع‌مبشرین و کارگزاران با قواعد و شرایط بازار، آنان را از ارائه خدمات مرسوم در بازار

بازداشته است و شبکه‌های توزیع در سطح شهرها تمایل کمی به همکاری با دستگاه مباشر دارند و این امر باعث تشدید شکاف قیمت سقف مصوب می‌شود.

جدول شماره (۵): میزان خرید و عرضه گوشت مرغ توسط دستگاه مباشر برای تنظیم بازار

واحد: تن

سال	انتقالی از سال قبل	خرید طی سال	فروش طی سال	انتقالی به سال بعد
۱۳۸۱	-	۱۰۷۰۵,۶	۳۱۰۴,۴	۷۶۰۱,۲
۱۳۸۲	۷۶۰۱,۲	۲۲۰۳۱,۵	۱۹۲۲۷,۹	۱۰۴۰۴,۸
*۱۳۸۳	۱۰۴۰۴,۸	۷۳۹	۱۱۰۴۳,۸	۱۰۰
جمع کل	-	۳۳۴۷۶,۱	*۳۳۳۷۶,۱	-

* اطلاعات تا پایان خرداد ماه سال ۱۳۸۳ می باشد.

** علاوه بر خرید داخلی حدود ۷۴۰۰ تن گوشت مرغ وارداتی نیز در بازار توزیع شده است

ماخذ: شرکت پشتیبانی امور دام وزارت جهاد کشاورزی

از زمان اجرای مصوبه فوق‌الذکر براساس گزارش دستگاه مباشر (شرکت پشتیبانی امور دام) مجموعاً ۳۳۴۷۶ تن گوشت مرغ مازاد در بازار خریداری شده (جدول ۵) که با احتساب گوشت مرغ وارداتی حجم گوشت مرغ توزیع شده در بازار بالغ بر ۴۰۷۰۰ تن می باشد. در سال ۱۳۸۲ دستگاه مباشر با استفاده از ذخایر سال گذشته و خریدهای صورت گرفته در سال فوق‌الذکر عملیات تنظیم بازار را استمرار بخشید و علیرغم اینکه قیمت نهاده‌ها متأثر از قیمت‌های جهانی افزایش یافته بود، در قیمت گوشت مرغ تغییر محسوسی نسبت به قیمت سال گذشته حاصل نشد و نوسانات فصلی و ماهیانه قیمت نیز به حداقل میزان در ۱۰ سال گذشته رسید (جدول شماره ۲) در ماههای اول سال ۱۳۸۳ قیمت گوشت مرغ افزایش نسبی پیدا نمود. لذا دستگاه مباشر به منظور تنظیم بازار این محصول تقریباً تمامی ذخایر گوشت مرغ را در بازار عرضه نمود اما عدم وجود ذخایر کافی تثبیت قیمت‌ها را در سطوح تعیین شده با مشکل مواجه ساخت بطوریکه متوسط قیمت گوشت مرغ در خرداد ماه به ۱۷۸۳۳ ریال برای هر کیلوگرم رسید و در مقایسه با قیمت‌های سه ماه قبل (اسفند ۸۲) حدود ۳۵ درصد رشد یافت. هم‌چنین به علت بالا بودن قیمت، امکان ذخیره کالای

مذکور از محل مازاد تولید با قیمت‌های کف تعیین شده فراهم نگردید از طرفی براساس مصوبه کمیسیون تنظیم بازار برای سال ۱۳۸۳ می‌بایست ۳۰ هزار تن گوشت مرغ ذخیره می‌شد، لذا لزوم نگهداری ذخیره مطمئن برای اجرای موثر سیاست تنظیم بازار احساس می‌شد، در این راستا با عنایت به اتمام موجودی ذخیره شرکت پشتیبانی امور دام (دستگاه مباشر تنظیم بازار) به منظور تامین بخشی از نیاز بازار، مجوز واردات حدود ۶۵۰۰ تن گوشت مرغ فرانسوی را اخذ نموده که براساس اطلاعات موجود احتمالاً این محموله در تیر ماه سال جاری وارد کشور شده است.

همچنین افزایش نسبی قیمت گوشت مرغ در سه ماه اول سال ۸۳ و حساسیت‌های ایجاد شده ناشی از افزایش قیمت‌ها در مراجع تصمیم‌گیری باعث شد که برای کاهش نرخ تعرفه گوشت مرغ فشارهایی به دستگاه‌های ذیربط وارد آید و در نهایت وزارت بازرگانی پیشنهاد کاهش تعرفه واردات گوشت مرغ از ۵۰ به ۲۵ درصد را مطرح نمود و کمیسیون تنظیم بازار در مورخ ۱۳۸۳/۳/۱۱ این پیشنهاد را تصویب کرد و جهت طرح و تصویب موضوع در هیئت وزیران مقرر گردید معاونت بازرگانی خارجی وزارت بازرگانی نسبت به طی مراحل ابلاغ با فوریت عمل نماید. و نهایتاً این طرح در هیئت محترم وزیران تصویب و نرخ تعرفه از ۵۰ درصد به ۲۵ درصد تقلیل یافت اما هنوز براساس تعرفه‌های جدید بخش خصوصی اقدام به واردات گوشت مرغ نکرده است.

هزینه‌های تنظیم بازار گوشت مرغ:

براساس طرح تنظیم بازار شرکت پشتیبانی امور دام بعنوان مباشر طی سال‌های ۱۳۸۱ و ۱۳۸۲ حدود ۳۳ هزار تن گوشت مرغ مازاد را خریداری و حدود ۲۶۶۰۰ تن گوشت مرغ (داخلی و وارداتی) را در بازار عرضه نموده است بر اساس محاسبات اولیه این شرکت هزینه‌های تبعی عملیات تنظیم بازار در سال‌های فوق حدود ۱۱۵ میلیارد ریال برآورده شده است به عبارتی هزینه عملیات تنظیم بازار گوشت مرغ به ازاء هر کیلو گرم حدود ۳۴۸۰ ریال برای دولت هزینه داشته است.

هم‌چنین بر اساس مصوبه شورای محترم اقتصاد مقرر گردید مبلغ ۴۰ میلیارد ریال از اعتبارات بند ۷ تبصره ۵ قانون بودجه سال ۱۳۸۰ در اختیار مرکز صادرات قرار گیرد تا متناسب با میزان صادرات تخم مرغ و مرغ تخم‌گذار به صادرکنندگان کالاهای مذکور پرداخت نماید. هم‌چنین به منظور تعدیل میزان تولید و عرضه تخم مرغ مقرر گردید برای هر کیلوگرم مرغ چرب تخم‌گذار که به صورت اختیاری و داوطلبانه از طریق کشتار توسط مرغدارهای کشور از چرخه تولید حذف می‌گردید مبلغ ۲۰۰۰ ریال تا سقف ۵۰۰۰ هزارتن جمعاً ۱۰ میلیارد ریال از محل تبصره مذکور در اختیار دستگاه مباشر قرار گیرد. با اجرای این سیاست و حمایت از صادرات تخم مرغ در سال مذکور حدود ۱۹۵۵۹ تن تخم مرغ صادر گردید تصویب پرداخت یارانه در سال ۱۳۸۰ کمک موثری به تنظیم بازار تخم مرغ نموده و بخش قابل توجهی از مازاد تولید به بازارهای منطقه صادر شد.

در سالهای بعد نیز شورای اقتصاد به منظور حمایت از صادرات و تنظیم بازار گوشت مرغ و تخم مرغ نسبت به تصویب مبلغ مشخصی یارانه اقدام نموده است.

جدول شماره (۶): یارانه‌های مصوب برای صادرات گوشت مرغ و تخم مرغ

ریال /تن

صادرات(تن)		یارانه*		یارانه مصوب	سال
گوشت مرغ	تخم مرغ	گوشت مرغ	تخم مرغ		
-	۱۹۵۰۰	۱۵۰۰	۱۰۰۰	۵۰ میلیارد ریال	۱۳۸۰
-	۲۷۰۰۰	۲۰۰۰	۱۰۰۰	۵۰ میلیارد ریال	۱۳۸۱
-	۱۶۰۰۰	۳۰۰۰	۱۵۰۰	۵۰ میلیارد ریال	۱۳۸۲

* ریال به ازاء هر کیلوگرم صادرات

بررسی و مقایسه قیمت نهاده‌ها با قیمت گوشت مرغ و تخم مرغ

براساس جدول شماره (۲) بررسی قیمت هادر یک دوره ده ساله نشان می‌دهد که قیمت ذرت و

کنجاله سویا به عنوان خوراک اصلی این صنعت به طور متوسط در طول سال ۱/۲۵ و ۳/۳۹ درصد

نوسان قیمت داشته اند هم چنین افزایش قیمت این فرآورده ها در سال ۱۳۸۲ متأثر از افزایش قیمت‌های جهانی بوده که به بالاترین حد متوسط در ده سال گذشته رسیده است به طوریکه قیمت کنجاله‌سویا حدود ۴۸ درصد افزایش قیمت داشته است.

اما علیرغم افزایش چشمگیر قیمت این نهاده ها، قیمت محصول نهایی (گوشت مرغ) نسبت به سال‌های گذشته از ثبات نسبی برخوردار بوده است که بخشی از این ثبات قیمت می‌تواند متأثر از سیاست‌های تنظیم بازار باشد.

تولیدکنندگان تخم مرغ در طول سال نوسانات شدید قیمتی را شاهد بوده اند کشتش ناپذیری بازار، عدم تعادل در عرضه و تقاضا در کوتاه مدت و ساختار بازار باعث شده که در طول ده سال به طور متوسط سالانه ۵۳/۵ درصد نوسان قیمت ایجاد شود و بیشترین نوسان قیمت مربوط به سالهای ۱۳۸۰ و ۱۳۸۲ می‌باشد که قیمت این محصول در طول سال ۷۳ و ۶۳ درصد در نوسان بوده است.

تنظیم بازار تخم مرغ

نوسانات شدید قیمتی و روند نزولی قیمت این محصول در سال ۱۳۷۹ و ۱۳۸۰ باعث خساراتی در بخش تولید گردید و دولت به منظور کنترل نوسانات بازار و کاهش ریسک تولیدکنندگان در بازار این محصول دخالت نمود در همین راستا به منظور تعدیل تولید و ایجاد توازن بین عرضه و تقاضا، دولت یارانه صادراتی به میزان ۱۰۰۰ ریال به ازاء هر کیلوگرم تخم مرغ را تصویب نمود، اجرای مصوبه فوق در سال ۱۳۸۰ باعث افزایش چشمگیر حجم صادرات تخم مرغ شد و در ادامه حمایت از تولید تخم‌مرغ در سال ۱۳۸۱ سیاست خرید تضمینی تخم مرغ به تصویب رسید اما بحران وارده به این بخش در سالهای ۱۳۷۹ و ۱۳۸۰ بخشی از ظرفیت‌های تولیدی را به تعطیلی کشاند و واحدهای تولیدی زیادی را از چرخه تولید خارج نمود و عملاً منجر به کاهش تولید در سالهای بعد شد. کاهش تولید منجر به افزایش قابل توجه قیمت تخم مرغ در سال ۱۳۸۲ شد. در این سال کمیسیون تنظیم بازار

به منظور تنظیم بازار این فرآورده شرکت پشتیبانی امور دام را به عنوان مجری و اتحادیه مرکزی مرغداران میهن را به عنوان پیمانکار اجرای طرح ذخیره سازی گردشی تخم مرغ تعیین نمود، اما مشکلات اداری عدم تخصیص بموقع تسهیلات و افزایش قیمت بازاری این محصول اجرای سیاست تنظیم بازار را با مشکل مواجه ساخت و این سیاست ها در کاهش نوسانات قیمت این محصول توفیق قابل ملاحظه ای را بدست نیاورد و بازار محصول در سطح قیمت های مصوب تثبیت نشد

جدول شماره (۷): قیمت های مصوب برای تنظیم بازار تخم مرغ در ستاد تنظیم بازار

کیلوگرم ریال

شرح	۸۲/۲/۲۲	۸۲/۷/۹	۸۲/۱۲/۲۷
قیمت کف تخم مرغ ^۱	۴۵۰۰	۴۷۰۰	۴۷۰۰
قیمت سقف	۵۲۰۰	۵۴۵۰	۵۴۵۰
قیمت عرضه توسط کارگزار ^۲	۴۸۰۰	۵۰۰۰	۵۰۰۰
نسبت قیمت سقف به کف	۱/۱۶	۱/۶	۱/۱۶

۱- تخم مرغ با استاندارد صادراتی هر کارتن ۱۱ تا ۱۲ کیلوئی به صورت شاخه کش درب مرغداری می باشد.

۲- قیمت درب سردخانه می باشد.

علیرغم تعیین قیمت کف و سقف و یارانه صادراتی، قیمت این محصول از نوسانات شدید برخوردار بوده به طوریکه در مقاطعی از سال (بهمن ماه ۱۳۸۲) قیمت های خرده فروشی بازار حدود ۲۹ درصد بالاتر از قیمت سقف تعیین شده بوده است. در این سال افزایش قیمت این محصول به ۶۳ درصد رسید به عبارتی قیمت این محصول از ۵۰۳۵ ریال در اردیبهشت ۸۲ به ۸۱۹۰ ریال در بهمن ماه همان سال افزایش یافت لذا سیاست های اعمال شده مانع از نوسان شدید قیمت ها نگردید. اما افزایش قیمت داخلی و حمایت های صورت گرفته برای صادرات تخم مرغ و تعیین قیمت کف و سقف برای این محصول ریسک تولید این محصول را کاهش داده و تولید را بیش از پیش اقتصادی و سودآور نمود. در سال ۱۳۸۳ کمیسیون تنظیم بازار اقدام خاصی را به منظور تعیین قیمت (قیمت کف و سقف) این فرآورده به عمل نیاورده است و قیمت این محصول در بازار متناسب با حجم عرضه و تقاضا

تعیین می‌شود که در ۹ ماه گذشته قیمت تخم مرغ حدود ۲۵,۵ درصد رشد داشته، در حالی که قیمت نهاده‌های مصرفی روند کاهشی داشته است.

جدول شماره (۸) : قیمت خرده فروشی تخم مرغ در سال ۱۳۸۲ کیلوگرم / ریال

سال	میانگین قیمت سال	حداقل قیمت	حداکثر قیمت	نوسان قیمت درصد
۱۳۸۲	۶۳۹۸	۵۰۳۵ _۱	۸۱۹۰ _۲	۶۳
*۱۳۸۳	۸۰۲۶	۶۹۱۵ _۳	۹۱۸۳ _۴	۳۳

* تا آذر ماه سال ۱۳۸۳

۱ - اردیبهشت ماه ۲- بهمن ماه ۳- فروردین ۴- آبان ماه

مقایسه وضعیت بازار گوشت مرغ و گوشت قرمز

در طی سالهای (۱۳۷۲-۱۳۸۲) تولید گوشت مرغ با ۷ درصد رشد از ۵۶۰ هزارتن به ۱۱۰۰ هزار و مصرف سرانه از ۱۰/۶ به ۱۶/۵ کیلوگرم رسیده است. میزان تولید و قیمت گوشت مرغ به عنوان کالای جانشین و محصول رقیب بر قیمت گوشت قرمز تاثیر به سزایی داشته است، جدول شماره (۹) نسبت قیمت گوشت گوسفند و گوشت گوساله به گوشت مرغ طی سالهای ۷۲ الی ۸۲ را نشان می‌دهد.

جدول شماره (۹) : نسبت قیمت گوشت گوسفند و گوشت گاو به گوشت مرغ طی دوره (۱۳۷۲-۱۳۸۲)

درصد

شرح	نسبت قیمت گوشت گوسفند به گوشت مرغ	نسبت قیمت گوشت گوساله به گوشت مرغ	نسبت گوشت گوسفند به گوشت گاو
میانگین دوره	۲/۰۹	۲/۱۱	۰/۹۹
حداقل نسبت سال (۱۳۷۸)	۱/۷۴	* ۱/۹۱	* ۰/۸۹
حداکثر نسبت (سال ۱۳۸۱)	۲/۷۹	** ۲/۶۶	** ۱/۰۵

* مربوط به سال ۱۳۷۹

میانگین نسبت قیمت گوشت گوسفند به گوشت مرغ در طی ۱۰ سال (۱۳۷۲-۱۳۸۲) حدود ۲/۰۹ برابر بوده است حداکثر این نسبت در سال ۱۳۸۱ برابر ۲/۷۹ برابر و کمترین نسبت در سال ۱۳۷۸ برابر ۱/۷۴ درصد بوده است به عبارتی در طول سال‌های (۱۳۷۷-۱۳۷۹) به دلیل بروز خشکسالیهای وسیع در سطح کشور و افزایش قیمت علوفه، بسیاری از دامداریهای سنتی و مناطق عشایری مجبور به عرضه دامهای مازاد و حتی مولد خود در بازار شدند. عرضه بیش از حد گوسفند در بازار علاوه بر تاثیر گذاری بر قیمت گوشت گوساله و گوشت مرغ، نسبت قیمت گوشت گوسفند و گوساله را نیز برهم زد و برخلاف معمول قیمت گوشت گوسفند معادل ۱/۷۴ قیمت گوشت مرغ و ۸۹ صدم قیمت گوشت گوساله در بازار شد این روند در سال‌های بعد با افزایش بارندگی، بهبود وضعیت چراگاهها و کاهش نسبی قیمت علوفه و اقتصادی شدن تولید در دامداری‌های سنتی و عشایری و تمایل به نگهداری دام و جایگزینی دامهای مولد که بر اثر خشکسالی سال‌های قبل به بازار عرضه شده بودند افزایش یافت در نتیجه کاهش نسبی عرضه دام سبک در بازار، نسبت قیمت گوشت گوسفند به گوشت مرغ و گوساله بهبود یافت به طوریکه نسبت قیمت گوشت گوسفند به گوشت مرغ و گوشت گوساله به ۲/۷۹ و ۱/۰۵ درصد در سال ۱۳۸۱ افزایش یافت.

خلاصه و پیشنهادات

با توجه به بررسی‌های صورت گرفته در سال‌های اخیر، تعیین قیمت تمام شده فرآورده‌های دامی معمولاً از طریق برآورد هزینه تولید انجام می‌شود و دولت برای تنظیم بازار، قیمت کف و سقف تعیین می‌کند و حمایتها در قالب خرید و جمع‌آوری و ذخیره‌سازی و باز توزیع به انجام می‌رسد، لیکن برخی از کارشناسان تعیین قیمت بر مبنای هزینه تولید را معیار مناسبی ارزیابی نمی‌کنند و معتقدند به کارگیری این روش معمولاً به قیمت‌هایی می‌انجامد که با نیازهای بازار منطبق نبوده و تولیدکنندگان با تغییر تقاضا هیچ علامتی را مبنی بر تغییر سطح یا ترکیب تولید خود دریافت نمی‌کنند. در حالیکه دولت‌ها در بین سیاست‌های حمایتی گرایش بیشتری به حمایت قیمتی دارند. سیاست‌های قیمتی به دلیل هدف قرار دادن قیمت، بهره‌وری عوامل تولید، توزیع درآمد، تخصیص منابع و مزیت نسبی را تحت تاثیر قرار می‌دهد، علیهذا بنظر می‌رسد اهمیت چنین رابطه‌ای به طور جدی مورد توجه سیاست‌گذاران قرار نمی‌گیرد. همچنین معیار هزینه تولید نمایانگر دفاع در برابر کاهش قیمت هاست و روش برآورد هزینه تولید معمولاً با ارزش‌گذاری ساختگی بر نهاده‌های غیرنقدی صورت می‌گیرد در این روش انگیزه برای ارتقاء بهره‌وری، کاهش هزینه‌ها و... به حداقل می‌رسد و معمولاً تولیدکنندگان عمده از مزایای آن بهره‌مند می‌شوند. بررسی‌های انجام شده از روند گذشته نشان می‌دهد که طرح تثبیت و تنظیم قیمت تخم مرغ بدلیل عدم اجرای کامل آن در سال‌های اخیر، علیرغم تعیین قیمت کف و سقف و پرداخت یارانه‌های صادراتی نتوانسته از نوسانات قیمتی این محصول بکاهد و تولیدکنندگان بدون هیچ گونه اعتمادی به آینده قیمت محصول و نهاده‌ها در یک فضای توأم با ریسک اقدام به تولید می‌نمایند، اما مقایسه قیمت گوشت مرغ در سال‌های اجرای طرح نسبت به سال‌های گذشته نشان می‌دهد که طرح تثبیت و تنظیم بازار گوشت مرغ، نتوانسته است تا حدودی از نوسانات شدید قیمتی جلوگیری نماید اما به دلیل وابستگی این صنعت به نهاده‌های وارداتی هرگونه تغییری در نرخ ارز و قیمت‌های جهانی قیمت‌های نهاده‌ها و

فرآورده‌های داخلی را متاثر می‌سازد هم‌چنین ویژگیها و پیچیدگی‌های فنی تولید، ذخیره‌سازی، نگهداری و تنظیم بازار این فرآورده‌ها را با مشکل مواجه ساخته است. توفیق بیشتر در دستیابی به اهداف طرح مستلزم بازنگری در شیوه‌های تعیین قیمت کف و سقف، نظارت بر کارایی و مدیریت دستگاه مباشر و ... است. چرا که قیمت‌های تعیین شده در کمیسیون تنظیم بازارگاهاً به صورت غیرکارشناسی تعیین و عمدتاً امکان اجرای این سیاست‌ها در تقابل با اهداف تعیین شده هستند.

از طرفی درسال‌های اخیر ورود به عرصه تولید در این صنعت با محدودیت‌هایی مواجه شده است و سیاست‌گذاران این بخش با نیت حمایت از فعالین حاضر این بخش و با ایجاد موانع از مشارکت داوطلبان جدید برای فعالیت و سرمایه‌گذاری ممانعت بعمل می‌آورند. در حالی که برمبنای تئوریهای اقتصادی، آزادی ورود به عرصه بازار صرف نظر از توانایی و یا ناتوانی سازوکار بازار، در افزایش رشد اقتصادی و افزایش بهره‌وری نقش موثر و مهم دارد نفي فرصت‌های مبادله از طریق کنترل دل‌بخواهی فی‌نفسه می‌تواند حرکت ضد توسعه‌ای تلقی شود و ایجاد محدودیت برای مشارکت در هر بخش تولیدی غیر قابل توجیه است، چرا که ساختار بازار و آزادی مشارکت از مولفه‌های تعیین‌کننده ابتکارات فردی و کارایی اجتماعی و افزایش توانایی تولیدکننده می‌باشد.

ساختار رقابتی می‌تواند نوعی کارایی را جهت دهد که نظام متمرکز قادر به ایجاد آن نیست. برخلاف تصورات موجود انگیزه‌های زیادی برای سرمایه‌گذاری و مشارکت بخش خصوصی برای فعالیت‌های تولیدی در عرصه صنعت طیور وجود دارد اما محدودیت‌های ایجاد شده برای سرمایه‌گذاری و موانع موجود برای جلب مشارکت‌های مردمی مانع بکارگیری فن‌آوری جدید، افزایش راندمان تولید، و بهبود بهره‌وری و توسعه این صنعت شده است. انتظارهای طولانی برای دریافت مجوز سرمایه‌گذاری و عدم صدور پروانه احداث، باعث شده است که در برخی استانها از جمله اصفهان، سرمایه‌گذاران خارج از چارچوب اداری و مقررات، اقدام به احداث واحد تولیدی نمایند، لذا با توجه به عملکرد فعلی ضرورت بازنگری در این ابزارها احساس می‌شود. هم‌چنین شیوه‌های قیمت‌گذاری، وظایف مهم

دستگاه‌های متولی، بوروکراسی اداری و ناآشنایی و عدم اختیارات کافی کارگزاران با سیاست‌ها و قواعد و شرایط بازار آنان را از ارائه خدمات مرسوم در بازار بازداشته است.

بررسی روند قیمت گوشت مرغ در ده سال گذشته نشان می‌دهد که در سال ۱۳۸۲ علی‌رغم افزایش چشمگیر قیمت جهانی و داخلی نهاده‌های مصرفی، قیمت گوشت مرغ در سال فوق از بیشترین ثبات قیمتی در طول ده سال گذشته برخوردار بوده است. و علاوه بر کاهش نوسانات فصلی این محصول متوسط قیمت آن نسبت به سال ۸۱ فقط ۱,۱ درصد رشد داشته است. اما در سال ۱۳۸۳ متوسط قیمت ۹ ماه اول سال (۱۶۲۴۰ ریال برای هر کیلوگرم) نسبت به میانگین قیمت سال گذشته ۲۲ درصد رشد نشان می‌دهد این در حالی است که قیمت نهاده‌ها مانند ذرت و کنجاله سویا نسبت به سال گذشته کاهش داشته است لذا با توجه به روند قیمت‌ها نمی‌توان ارتباط معنی‌داری بین سطوح قیمت‌های نهاده‌ها و قیمت محصول و اثرات سیاست‌های تنظیم بازار برقرار کرد ضمن اینکه در سطوح قیمت‌های تعیین شده توسط کمیسیون تنظیم بازار (قیمت سقف ۱۴۰۰۰ ریال) افزایش قیمت‌های بازاری تا سطح ۱۷۰۰۰ ریال دور از انتظار نمی‌باشد.

اما سیاست‌های کمیسیون تنظیم بازار و سازوکارهای اجرایی تعیین شده برای تنظیم بازار تخم مرغ در سال ۱۳۸۲ با طولانی شدن فرآیند تعیین مباشر و پیمانکار خرید، تاخیر در تامین اعتبارات مورد نیاز و افزایش شدید قیمت‌ها عملاً اجرا نشد. و عدم اجرای کامل این سیاست‌ها مانع از دستیابی به اهداف تعیین شده گردید. بطوریکه در سال ۱۳۸۲ نوسان قیمت این محصول به ۶۳ درصد رسید به عبارتی قیمت این محصول از ۵۰۳۵ ریال در اردیبهشت ۸۲ به ۸۱۹۰ ریال در بهمن ماه همان سال رسید لذا سیاست‌های اعمال شده عملاً تأثیری در تثبیت قیمت‌های داخلی نداشت در سال ۱۳۸۳ نیز علی‌رغم کاهش قیمت نهاده‌ها قیمت این محصول حدود ۳۳ درصد نوسان داشته است ضمن اینکه متوسط قیمت این محصول در ۹ ماه سال جاری نسبت به متوسط قیمت سال گذشته ۲۷,۳ درصد رشد داشته است هم‌چنین در سال ۱۳۸۳ کمیسیون تنظیم بازار هیچ‌گونه قیمتی را برای این

محصول تعیین نکرده است لذا عدم تعیین قیمت کف و سقف برای این محصول به منزله رهاسازی سیاست تنظیم بازار این محصول تلقی می‌شود.

در مجموع عوامل متعددی از جمله عوامل زیر مانع از دستیابی کامل به اهداف مورد

نظر شده است:

۱. افزایش سطح عمومی قیمت‌ها در کشور
۲. نوسان قیمت‌های جهانی نهاده‌های مصرفی
۳. عدم وجود ذخایر کافی
۴. تعیین قیمت‌ها به صورت غیرکارشناسی
۵. تاخیر در تامین اعتبارات و طولانی شدن فرایند اداری و بوروکراسی حاکم
۶. شناخت ناکافی از بازار و محدودیت اختیارات دستگاه مباشر
۷. ناهماهنگی بین دستگاه‌های مربوطه (دستگاه مباشر، سازمان مدیریت، بانک مرکزی، سازمان حمایت)
۸. کاهش ظرفیت‌های تولیدی تخم مرغ به دلیل بحران سالهای قبل
۹. شرایط حاکم بر بازار نهاده‌های مصرفی
۱۰. افزایش مصرف به دلیل جایگزینی این فرآورده‌ها به جای سایر مواد پروتئینی
۱۱. مشکلات و تنگناهای دستگاه مباشر در دریافت تسهیلات و هزینه‌های عملیاتی

با توجه به مشکلات اصلاح و بهبود وضعیت بازار گوشت مرغ و تخم مرغ نیازمند انجام

اصلاحاتی در موارد ذیل می‌باشد.

- بازنگری در شیوه‌های حمایتی و تقلیل دامنه ریسک قیمتی از طریق

مدیریت ریسک (بیمه، بورس، و ...)

- بازنگری در شیوه‌های تعیین قیمت گذاری (قیمت کف و سقف)

- افزایش بهره‌وری تولید در این صنعت از- طریق فراهم سازی زمینه‌های

مشارکت و سرمایه‌گذاری (برخلاف سایر زیربخش‌های اقتصادی) صاحبان

سرمایه تمایل و رغبت فراوانی برای سرمایه‌گذاری در این زیربخش دارند که

در چند سال اخیر موانع و محدودیت‌هایی برای مشارکت آنان ایجاد شده

است.

- رفع موانع اداری و ساختاری و لزوم هماهنگی دستگاه‌های ذیربط

- توجه مسئولین به کارکرد یارانه صادراتی و استفاده از این ابزار حمایتی در

موقع مناسب

- تامین اعتبارات مالی مناسب جهت اجرای سیاست‌ها

- نظارت بر عملکرد دستگاه‌های مباشر

- مشارکت اتحادیه‌های تولیدی در امر تنظیم بازار

منابع و ماخذ:

- بی نام، ۱۳۸۳، آمار تولید . مصرف و میانگین قیمت برخی از فرآورده ها و نهاده های دام و طیور (۱۳۷۱-۱۳۸۲) شرکت پشتیبانی امور دام، وزارت جهاد کشاورزی
- بی نام نماگرهای اقتصادی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران سه ماهه دوم سال ۱۳۸۳ شماره ۳۰ گزارش اقتصادی و تراز نامه بانک مرکزی ج.ا.ا. سال های مختلف
- بی نام، مصوبات شورای محترم اقتصاد شماره های مختلف
- سایت اینترنتی شرکت پشتیبانی امور دام WWW.Iranslal.com
- سایت اینترنتی صنعت مرغداری WWW.Infopoultry.net

منابع لاتین

WWW.Agrimarket.info

WWW.fas.usda.gov ,USDA Foreign Agricultural Service, Gain Report

WWW.ers.usda.gov

WWW.nptc.org.uk, USDA, Economic Research service, livestock, Dairy & poultry out look, 2004

FAPRI 2004 , U.S. And World Agricultural out look 2004 .

USDA, the Poultry sector in middle –Income Countries and its Feed

Requirements, 2003.

فهرست مطالب

<u>صفحه</u>	<u>عنوان</u>
۱.....	پیشگفتار.....
۳.....	بخش اول.....
۴.....	مقدمه.....
۶.....	هند.....
۸.....	تایلند.....
۱۱.....	آمریکا.....
۱۳.....	کانادا.....
۱۵.....	اتحادیه اروپا.....
۱۷.....	برزیل.....
۲۰.....	بازاریابی.....
۲۱.....	تجارت.....
۲۱.....	ژاپن.....
۲۲.....	چین.....
۲۳.....	سیاست تجارت.....
۲۴.....	واردات قاچاق.....
۲۴.....	قیمتها.....
۲۴.....	هنگ‌کنگ.....
۲۶.....	عربستان.....
۲۸.....	تایوان.....
۲۹.....	آرژانتین.....
۳۰.....	استرالیا.....
۳۱.....	مصر.....

<u>صفحه</u>	<u>عنوان</u>
۳۳	بخش دوم.....
۳۴	مقدمه.....
۳۵	تاریخچه سیاست تنظیم بازار مرغ و تخم مرغ.....
۳۷	لزوم دخالت دولت در بازار و تنظیم آن.....
۳۹	نوسانات قیمت برخی نهاده‌ها و فرآورده‌های صنعت طیور.....
۳۹	۱- فرآورده‌های صنعت طیور.....
۴۰	۲- تغییرات قیمت نهاده‌ها.....
۴۳	بررسی روند واردات نهاده‌های مرتبط با صنعت مرغداری.....
۴۵	قیمت‌های جهانی نهاده‌ها و تاثیر آن بر قیمت‌های داخلی.....
۴۹	تنظیم بازار گوشت مرغ.....
۵۳	هزینه‌های تنظیم بازار گوشت مرغ.....
۵۴	بررسی و مقایسه قیمت نهاده‌ها با قیمت گوشت مرغ و تخم مرغ.....
۵۵	تنظیم بازار تخم مرغ.....
۵۷	مقایسه وضعیت بازار گوشت مرغ و گوشت قرمز.....
۵۹	خلاصه و پیشنهادات.....
۶۴	منابع و مآخذ.....

فهرست جداول و نمودارها

<u>عنوان</u>	<u>صفحه</u>
جدول شماره (۱) : متوسط نوسان قیمت نهاده‌ها و محصولات صنعت مرغ طی سال‌های (۱۳۷۳-۱۳۸۳).....	۴۱
جدول شماره (۲) : میزان واردات و سهم دولت در بازار نهاده‌های صنعت مرغداری طی سال‌های ۱۳۷۱-۱۳۸۲.....	۴۴
جدول شماره (۳) : تغییرات قیمت جهانی و داخلی برخی از نهاده‌ها و محصولات صنعت طیور.....	۴۶
جدول شماره (۴) : قیمت‌های مصوب برای تنظیم بازار گوشت مرغ طی سال‌های ۱۳۸۲ و ۱۳۸۳.....	۵۰
جدول شماره (۵) : میزان خرید و عرضه گوشت مرغ توسط دستگاه مباشر برای تنظیم بازار.....	۵۲
جدول شماره (۶) : یارانه‌های مصوب برای صادرات گوشت مرغ و تخم‌مرغ.....	۵۴
جدول شماره (۷) : قیمت‌های مصوب برای تنظیم بازار تخم مرغ در ستاد تنظیم بازار.....	۵۶
جدول شماره (۸) : قیمت خرده‌فروشی تخم مرغ در سال ۱۳۸۲ کیلوگرم / ریال.....	۵۷
جدول شماره (۹) : نسبت قیمت گوشت گوسفند و گوشت گاو به گوشت مرغ طی دوره (۱۳۷۲-۱۳۸۲).....	۵۷
نمودار شماره (۱) : تغییرات قیمت جهانی کنجاله سویا (فوب آرژانتین).....	۴۶
نمودار شماره (۲) : تغییرات قیمت جهانی ذرت (فوب آرژانتین).....	۴۸